

YHDYSKUNTAPALVELU PALVELUPAIKAN
NÄKÖKULMASTA

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto

Opinnäytetyö

Syksy 2006

Sanna Kallio

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KALLIO, SANNA: Yhdyskuntapalvelu palvelupaikan näkökulmasta

Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 67 sivua, 2 liitesivu

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

Yhdyskuntapalvelun toteutuminen määräytyy hyvin pitkälle palvelupaikkojen ja niiden yhdyshenkilöiden mukaisesti. Siksi toimiva yhteistyö Kriminaalihuoltolaitoksen ja palvelupaikkojen yhdyshenkilöiden välillä on tärkeää. Myös palvelupaikkojen jaksamiseen on kiinnitettävä huomiota. Yhdyshenkilöiltä saatu tieto auttaa Kriminaalihuoltolaitosta antamaan tarvittavaa tukea yhdyshenkilöille ja työyhteisölle.

Tutkimuksessa selvitettiin palvelupaikkojen yhdyshenkilöiden kokemuksia palvelupaikan järjestäjänä ja yhdyshenkilönä toimimisesta, yhdyskuntapalvelun suorittajista sekä yhteistyöstä Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Tutkimukseen osallistui kuusi yhdyshenkilöä Kriminaalihuoltolaitoksen Kaakkois-Suomen aluetoimiston Kouvolan yksikön alueelta. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja analysoitiin teemaluokittelua käyttäen.

Palveluehtojen toteutumisen seuranta ei yleensä tuota yhdyshenkilöille ongelmia. Palveluehtojen rikkomiseen liittyviä tilanteita on ollut vähän ja selvittelytilanteet ovat sujuneet asiallisesti. Yhdyskuntapalvelun suorittajiin ja heidän työmotivaatioonsa ollaan tyytyväisiä. Palvelupaikalla on kuitenkin nähtävissä, että ongelmat palvelun suorittajien kanssa ovat lisääntyneet. Osa palvelun suorittajista pitkittää rangaistuksensa suorittamista ennen vankilaa ja osalla päihdeongelma on niin vakava, että he eivät kykene suorittamaan rangaistustaan yhdyskuntapalveluna. Joillakin nuorilla on ongelmia motivoitua palvelutehtäviin. Palvelupaikoilla on kuitenkin vahva luottamus siihen, että yhdyskuntapalveluun valitaan siihen soveltuvat palvelin suorittajat ja palvelupaikkaan valitaan sopiva palvelun suorittaja.

Yhteistyöhön Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa ollaan tyytyväisiä. Palvelupaikalla käyntejä toivotaan kuitenkin enemmän. Muita jaksamista auttavia tekijöitä ovat koulutuksen, vertaistuen ja virkistystoiminnan tarjoaminen.

Avainsanat: Yhdyskuntapalvelu, Kriminaalihuoltolaitos, yhdyshenkilö, kriminaalihuolto

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme for Social Services

KALLIO, SANNA: Community Service as seen by the Service Places

Bachelor's Thesis in the Social Pedagogy, 67 pages, 2 appendices

Autumn 2006

ABSTRACT

The realisation of community service depends largely on the service places and their contact persons. This emphasizes the importance of a functioning cooperation between the Probation service and the service place's contact person. Monitoring the service places to see how they are managing is also vital. The information received from the contact persons enables the Probation service to provide the support needed by the contact persons and work communities.

The study examined the experiences the contact persons in the service places have had of arranging the service and working as a contact person, of the offenders and the cooperation with the Probation service. The study included six contact persons from the Probation service's South-eastern District Office in the area of the Kouvola Unit. The material was gathered by theme interviews and analyzed by using theme classification.

Monitoring the realisation of the conditions to the service does not usually cause any problems to the contact person. Breaches of the conditions of the service have been few and they have been resolved appropriately. In general the contact persons have been satisfied with the offenders and their work motivation in community service. The service places have however witnessed the increasing number of problems with the offenders. Some of the offenders postpone the completion of their service and end up going into prison instead and some of them have such a severe alcohol problem that they have difficulties in completing their service. Some of the youth in community service have problems to motivate themselves into service tasks. The service places, however, are confident that only suitable offenders are selected for community service and that the service places receive offenders who suit them.

The cooperation with the Probation service is regarded as satisfactory. However, they hope more frequent visits to the service places. Other factors contributing to the well-being at work include providing education, peer support and recreational activities.

Keywords: Community service, the Probation service, contact person, probation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄT, AINEISTO JA TUTKIMUKSEN RAKENNE ...	2
3	KRIMINAALIHUOLTOLAITOS	4
3.1	Tehtävät ja organisaatio.....	4
3.2	Kriminaalihuolto.....	5
3.3	Yksityisoikeudellisesta yhdistyksestä valtion viranomaiseksi	5
3.4	Kriminaalihuoltolaitoksen arvot, tavoitteet ja keinot	6
4	YHDYSKUNTAPALVELU	7
4.1	Yhdyskuntapalvelu seuraamusjärjestelmän osana.....	7
4.2	Yhdyskuntapalvelun perusteluja.....	8
4.3	Tukitoimet	10
5	PALVELUPAIKAN JÄRJESTÄJÄNÄ JA YHDYSHENKILÖNÄ TOIMIMINEN	11
5.1	Kokemuksia palvelupaikan järjestäjänä toimimisesta.....	13
5.2	Palvelutehtävät.....	15
5.3	Palvelun suorittajista saatu hyöty	17
5.4	Yhdyshenkilön työ.....	18
5.5	Työyhteisön suhtautuminen.....	25
5.6	Asiakkaiden suhtautuminen.....	28
5.7	Erilaisia palvelupaikkoja	29
6	YHDYSKUNTAPALVELUN SUORITTAJAT	30
6.1	Motivaatio.....	31
6.2	Palveluehtojen noudattaminen.....	33
6.3	Hyviä ja huonoja kokemuksia	33
7	YHDYSKUNTAPALVELU RANGAISTUKSENA.....	34
7.1	Toisen työ toiselle rangaistus	35
7.2	Säännöllistä elämää	35
7.3	Leimautumista vai salassa	36
7.4	Rankkaa vai helppoa.....	37
7.5	Edullista yhteiskunnalle vai mahdollisuus yksilölle.....	39

8	YHTEISTYÖ KRIMINAALIHUOLTOLAITOKSEN KANSSA.....	41
8.1	Tietoa ja vaitiolovelvollisuus.....	42
8.2	Yhdyshenkilönä aloittaminen.....	43
8.3	Palvelun suorittaja aloittaa.....	44
8.4	Yhteistyö palvelupaikalla.....	45
8.5	Palvelun suorittajan valikoituminen.....	46
8.6	Tukea ja palautetta.....	49
8.7	Koulutusta, vertaistukea ja virkistystä.....	49
9	TUTKIMUSPROSESSI.....	51
9.1	Teemahaastattelut.....	51
9.2	Aineiston käsittely ja analysointi.....	54
9.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	55
9.4	Matkan varrella opittua.....	58
10	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	59
	LÄHTEET.....	64

LIITTEET

1 JOHDANTO

Yhdyskuntapalvelu on rikoslakiin sisältyvä yleinen rangaistus, jonka toimeenpanee Kriminaalihuoltolaitos. Yhdyskuntapalvelurangaistus suoritetaan vapaudessa tekemällä palvelupaikalla palkatonta yleishyödyllistä työtä. Palvelupaikalle ei makseta korvausta vaan palvelupaikaksi ryhtyminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja palvelupaikka saa hyväkseen yhdyskuntapalvelun suorittajan työpanoksen.

Nykyisin kuntia veloitetaan järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa pitkään työttöminä olleille. Tätä työtoimintaa järjestetään näissä samoissa työpaikoissa, joita jo ennestään kuormittavat yhdyskuntapalvelun lisäksi erilaiset työkokeilut ja työharjoittelut sekä siviilipalvelu. Samaan aikaan yhdyskuntapalveluun tuomittujen määrä on kasvanut ja rangaistukseen on tuomittu yhä vaikeammassa sosiaalisessa tilanteessa olevia henkilöitä. Yhdyskuntapalvelun suorittajista on yhä suurempi määrä ollut päihdeongelmaisia ja palvelun suorittajien päihdeongelmat ovat olleet vaikeampia. (Ks. Palvelupaikkaselvitys 2000; Lavikkala 2006.) Kuitenkin olemassa olevat yhdyskuntapalvelupaikat pitäisi pystyä säilyttämään ja palvelupaikkoja olisi saatava myös lisää (Kukkonen 2003; Lavikkala 2006).

Yhdyskuntapalvelurangaistus on kolmen toimijan, Kriminaalihuoltolaitoksen, palvelun suorittajan sekä palvelupaikan, yhteistyötä. Tämän vuoksi on tärkeää selvittää, miltä yhdyskuntapalvelun toteuttaminen näyttää palvelupaikalta katsottuna. (Ks. Palvelupaikkaselvitys 2000.) Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata palvelupaikkojen yhdyshenkilöiden kokemuksia palvelupaikan järjestäjänä ja yhdyshenkilönä toimimisesta sekä yhteistyöstä Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Tutkimuksessa tarjotaan palvelupaikkojen yhdyshenkilöille mahdollisuus tuoda ajatuksiaan ja kokemuksiaan esille mahdollisimman vapaasti, jotta he saisivat äänensä kuuluville. Tiedon avulla kehitetään yhteistyötä palvelupaikkojen ja Kriminaalihuoltolaitoksen välillä, jotta palvelupaikkojen yhdyshenkilöt ja muut työntekijät saisivat tarvitsemansa tuen.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT, AINEISTO JA TUTKIMUKSEN RAKENNE

Tutkimus on tehty yhteistyössä Kriminaalihuoltolaitoksen Kaakkois-Suomen aluetoimiston Kouvolan yksikön kanssa. Harjoittelujaksollani sovimme alustavasti, että tekisin tulevan opinnäytetyöni kriminaalihuoltoon. Kun opinnäytetyö tuli ajankohtaiseksi, Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijät kokivat tärkeänä selvittää palvelupaikkojen yhdyshenkilöiden kokemuksia yhdyskuntapalvelusta sekä Kriminaalihuoltolaitoksen työskentelystä. Vaikka Kriminaalihuoltolaitos antaa tukea ja neuvoja sekä vastaa palvelun toteutumisen valvonnasta, yhdyshenkilöt ovat niitä ihmisiä, jotka käytännössä tekevät työtä palvelun suorittajien kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miltä yhdyskuntapalvelun toteuttaminen näyttää palvelupaikalta katsottuna.

Tutkimustehtävänä on kuvata yhdyshenkilöiden kokemuksia ja ajatuksia yhdyskuntapalvelusta:

1. Millaisia kokemuksia ja ajatuksia yhdyshenkilöillä on palvelupaikan järjestäjänä ja yhdyshenkilönä toimimisesta sekä palvelun suorittajista?
2. Miten yhdyshenkilöt kokevat yhteistyön Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa?

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu teemahaastatteluista. Menetelmäksi valittiin haastattelu ja sen alalaji teemahaastattelu, koska haastattelu tarjosi yhdyshenkilöille mahdollisuuden tuoda asioita esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelu tarjosi myös tutkijalle mahdollisuuden selvittää vastauksia ja syventää saatavia tietoja. Teemahaastattelussa edettiin teemojen varassa tarkkojen kysymysten sijaan ja näin teemamuotoisuus nosti tutkittavien äänet esille. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 35–48.)

Anttila, Auttinen ja Santti (2002) ovat tutkineet kyselylomakkein Porin aluetoimiston alueella yhdyshenkilöiden ajatuksia yhdyskuntapalvelusta rangaistuksena. Tutkimuksessa selvitettiin yhdyskuntapalvelun vaikutuksia työyhteisöön, yhdyskuntapalvelusta suoriutumista, yhdyskuntapalvelua rangaistuksena sekä uusintarikollisuutta. Myös Avikainen ja Halonen (2004) ovat tutkineet yhdyshenkilöiden kokemuksia kyselylomakkein. Tutkimus toteutettiin Jyväskylän ja Mikkelin aluetoimistojen alueella. Tutkimuksessa selvitettiin yhdyshenkilöiden kokemuksia

kontrolloinnista, palvelun suorittajan kohtaamisesta, salassapitovelvollisuuden toteutumisesta, omasta työstä, yhteistyöstä kriminaalihuollon kanssa ja yhdyskuntapalvelun oikeudenmukaisuudesta. Tutkimuksessa oli myös avoimia kysymyksiä, mutta nämä olivat jääneet usein tyhjiksi.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa luotetaan enemmän keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon, koska ainoastaan ihminen tiedon kerääjänä on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin tietoa hankittaessa. Kohdetta pyritään tutkimaan kokonaisvaltaisesti, koska todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisiin osiin vaan tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toisiaan. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana onkin todellisen elämän kuvaaminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152, 155.)

Tutkimukseen osallistui kuusi yhdyshenkilöä Kriminaalihuoltolaitoksen Kouvolan yksikön alueelta. Kohderyhmään rajattiin henkilöitä, jotka oli nimetty yhdyshenkilön tehtävään ja joilla oli kokemusta yhdyshenkilönä toimimisesta. Lisäksi he olivat henkilöitä, jotka käytännössä ohjasivat yhdyskuntapalvelun suorittajia palvelutehtävissä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein tarkoituksen mukaista kohderyhmää, jotta tarkasteltavana olevaan ilmiöön voidaan mielekkäästi ja syvällisesti perehtyä (Kiviniemi 2001, 68; ks. myös Hirsjärvi ym. 2004, 155). Alkuun oli tarkoitus, että mukana olisi sekä aktiivisia palvelupaikkoja että myös palvelupaikkoja, jotka eivät olleet vähään aikaan ottaneet palvelun suorittajia. Päädyimme kuitenkin vain aktiivisiin palvelupaikkoihin, koska yhdyskuntapalvelusta haluttiin saada ajankohtaista tietoa sekä panostaa aktiivisten palvelupaikkojen jatkossa mukana olemiseen. Myös syyt olivat tiedossa, miksi vähemmän aktiiviset palvelupaikat eivät halunneet vastaanottaa palvelun suorittajia.

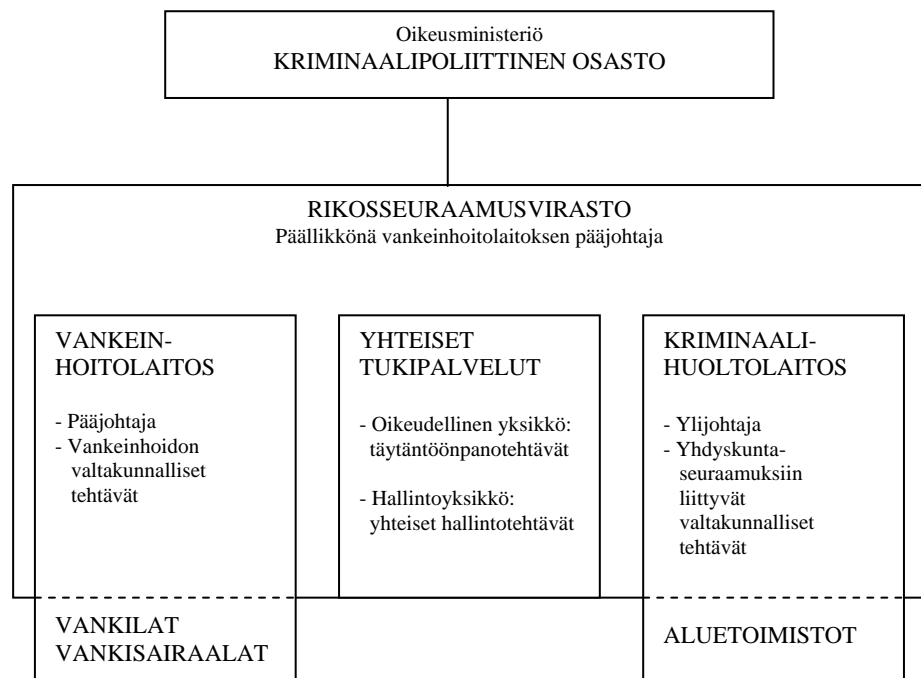
Tutkimuksen alussa esitellään Kriminaalihuoltolaitosta sekä yhdyskuntapalvelua perusteluineen. Seuraavissa neljässä luvussa käsitellään sitä, miltä yhdyskuntapalvelun toteuttaminen näyttää palvelupaikalta katsottuna yhdyshenkilöiden kokemuksina. Toiseksi viimeisessä luvussa kuvaillaan tutkimuksen kulkua. Johtopäätökset sekä pohdintaa esitellään viimeisessä luvussa.

3 KRIMINAALIHUOLTOLAITOS

3.1 Tehtävät ja organisaatio

Kriminaalihuoltolaitos on oikeusministeriön alainen viranomainen, joka täytäntöönpanee rangaistuksia. Rangaistusten täytäntöönpaneminen on jaettu siten, että Vankeinhoitolaitos hoitaa vankeusrangaistukset ja Kriminaalihuoltolaitos hoitaa vankeudelle vaihtoehtoiset seuraamukset. Kriminaalihuoltolaitokseen kuuluvat ympäri Suomea sijaitsevat alue- ja paikallistoimistot sekä toiminnan ohjauksen yksikkö Rikosseuraamusvirastossa (KUVIO 1). (Vuosikertomus 2006, 13- 16.)

KUVIO 1. Rangaistusten täytäntöönpanon organisaatio

Kriminaalihuoltolaitos vastaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (Vuosisikertomus 2006, 9). Yhdyskuntaseuraamukset ovat vapaudessa suoritettavia rangaistuksia. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelu, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta ja nuorisorangaistus. Ne on määritelty käsitteenä ensimmäisen kerran vuonna 1996. (Heikkinen 2002, 250.) Yhdyskuntaseuraamukset toteutetaan normaalin arkielämän piirissä ja Kriminaalihuoltolaitoksen viranomaisten lisäksi mukana on toteuttajina tavallisia

kansalaisia palvelupaikkojen yhdyshenkilöinä ja yksityisvalvojina (Vuosikertomus 2006, 61).

Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen yhteenlaskettu asiakasmäärä on noin 15 400 asiakasta vuodessa. Heistä 6 200 henkilölle tehdään pelkästään asiantuntijalausunto ja 9 200 suorittaa yhdyskuntaseuraamusta. Yhdyskuntaseuraamus asiakkaista runsas puolet on yhdyskuntapalvelua suorittavia, noin neljännes ehdollisesti rangaistuja nuoria valvottavia ja yli viidennes ehdonalaisesti vapautuneita valvottavia. Nuorisorangaistusta suorittaa vuoden aikana noin 50 asiakasta. Asiakkaista naisia on noin seitsemän prosenttia. (Vuosikertomus 2005, 62–66; Rikoksista rangaistujen tuen tarve 2006, 19.)

3.2 Kriminaalihuolto

Kriminaalihuollolla tarkoitetaan yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoa ja muuta vapaudessa toimeenpantaviin seuraamuksiin liittyvää toimintaa. Kriminaalihuolto on määritelty edellä lain tasolla. Käytännössä se voidaan joskus nähdä laajempänä käsitteenä. Valtiollisen kriminaalihuollon lisäksi toimijoina voidaan pitää myös kunnallisia sosiaali- ja terveystyöpalveluja ja monia psykososiaalista työtä tekeviä järjestöjä sekä kirkkoa (Suonoja 2006, 2-3). Tässä tutkimuksessa kriminaalihuollolla tarkoitetaan Kriminaalihuoltolaitoksen toimintaa.

3.3 Yksityisoikeudellisesta yhdistyksestä valtion viranomaiseksi

Kriminaalihuollon historian voidaan katsoa alkaneen vuonna 1870, jolloin perustettiin Vankeusyhdistys, Fängelseföreningen i Finland. Tarkoituksena oli vapaaehtoistyönä tukea vapautuvia ja vapautuneita vankeja rikoksettomaan elämäntapaan. Vankilaan perustettiin vankilapappijärjestelmä, vankeja käytiin tapamassa ja vankien oloja pyrittiin parantamaan. Vapautuville vangeille etsittiin työpaikkoja ja perustettiin turvakoteja. Tuolloin sai myös alkunsa nykyisinkin jatkuva vapautuneiden vankien valvonta. Yhdistys toimi vuodesta 1966 vuoteen 1975 Kriminaalihuolto ry:n nimellä. Kriminaalihuoltotyö kasvoi ja yksityisoikeudellisen yhdistyksen tilalle perustettiin julkisoikeudellinen Kriminaalihuoltoyhdistys vuonna

1975. Käytännössä oikeusministeriö delegoi valtiolle kuuluvia tehtäviä yhdistykselle. Yhdistyksen rahoitus tuli lähes yksinomaan valtiolta ja yksityishenkilöiden sijaan jäseniksi tuli kuntia, kuntainliittoja, yhdistyksiä, yhteisöjä ja säätiöitä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2006.)

Kun yhdyskuntapalvelu- ja nuorisorangaistus otettiin käyttöön yhdyskuntaseuraamuksina, näiden täytäntöönpanotehtävät osoitettiin Kriminaalihuoltoyhdistykselle (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2006). Tehtäviin liittyi julkisen vallan käyttöä ja yhdistysmuotoinen organisaatio tuli muuttua valtion viranomaiseksi. Tämän uuden viranomaisen nimi päätettiin vasta loppumetreillä, kun Kriminaalihuoltolaitos syrjäytti Yhdyskuntaseuraamuskeskuksen. Yhdistyksen toiminta päättyi ja sen tehtävät siirtyivät oikeusministeriön alaiselle Kriminaalihuoltolaitokselle. Henkilöstö siirtyy valtion palvelukseen ja tehtävät siirtyvät valtion tehtäviksi vuonna 2001. (Oikeusministeriö 2001.) Yhdistyksen valtiollistamisen ulkopuolelle jäänyt jälkihuoltotyötä jatkamaan perustettiin säätiö. Kriminaalihuollon tukisäätiö tukee ja harjoittaa alan tutkimusta, koulutusta, kokeilutoimintaa ja vapaaehtoistyötä. (Rikosseuraamusvirasto, 2.)

3.4 Kriminaalihuoltolaitoksen arvot, tavoitteet ja keinot

Kriminaalihuoltolaitoksen periaateohjelmaan kirjatut arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuus. Työtä ohjaa myös käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Työn tavoitteet liittyvät toisaalta turvallisuuteen ja toisaalta uusintarikollisuuden vähentämiseen. Tavoitteena on huolehtia osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää sekä myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Keinot, joilla tavoitteisiin pyritään, ovat tuomitun tukeminen ja motivointi rikoksettomaan elämään sekä tuomitulle asetettujen rajojen noudattamisen valvominen. Muuhun yhteiskuntaan yritetään vaikuttaa siten, että tavoitteiden mukainen toiminta on mahdollista. Kriminaalihuoltolaitoksen toiminta perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, kansainvälisesti hyväksytyihin sopimuksiin ja suosituksiin sekä periaateohjelmaan. (Periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat 1999, 2 – 5.)

4 YHDYSKUNTAPALVELU

4.1 Yhdyskuntapalvelu seuraamusjärjestelmän osana

Yhteiskunnassamme tarvitaan seuraamusjärjestelmää turvallisuuden ja siedettävien elinolojen turvaamiseksi. Rikosoikeudelliset seuraamukset eli rangaistukset nähdään keinoina vähentää rikollisuutta ja vahvistaa kansalaisten lainkuuliaisuutta. Rangaistus nähdään välineenä, jolla vaikutetaan ihmisten arvoihin ja asenteisiin ja jolla ylläpidetään rikoksista pidättäviä motiiveja. Motivointivaikutuksena ovat rangaistusten ankaruus ja rangaistusvarmuus. (Lappi-Seppälä 2000, 18, 27.) Rangaistusten ankaruus on suhteessa yhteiskunnan kehitysasteeseen. Sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntyttyä on haluttu parantaa myös rikollisten kohtelua. (Sosiaaliturvatyöryhmä. 2006, 25.) Rangaistusten vaikutus ei pitäisikään perustua pelkoon vaan ennemminkin siihen, että ihmiset hyväksyvät lait meitä kaikkia sitoviksi ja pitävät niitä seuraamisen arvoisina. (Lappi-Seppälä 2000, 39.) Rangaistuksilla pyritään myös vaikuttamaan rikoksentekijään siten, että hän ei tee uusia rikoksia. Vaikuttaminen voi olla hoitoa, kasvatusta tai kuntoutusta. (Neiramo 2002, 39.) Rangaistuksia voidaan perustella myös sovituksena. Sovitus voi vapauttaa rikoksentekijän omantunnontuskista tai tyydyttää oikeudenmukaisuuden vaatimuksia yhteiskunnassamme. (Lappi-Seppälä 2000, 16–17.)

Yhdyskuntapalvelu on rikoslakiin (1889/39) sisältyvä yleinen rangaistus. Muita Suomessa käytössä olevia yleisiä rangaistuksia ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus ja ehdoton vankeus. Yhdyskuntapalvelu aloitettiin vuonna 1991 kokeiluna ja vakinaistettiin vuonna 1997 (Linderborg 2003a, 3). Yhdyskuntapalveluun voidaan tuomita vankeusrangaistuksen sijasta ja rangaistus suoritetaan vapaudessa. Yhdyskuntapalvelu käsittää valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä ja palkatonta yleishyödyllistä työtä. Tuomittu työskentelee Kriminaalihuoltolaitoksen osoittamassa palvelupaikassa. (Heikkinen 2002, 257- 258.)

Yhdyskuntapalveluun voidaan lain mukaan tuomita kaikista rikoksista samalla tavalla kuin vankeuteen. Ehtona on kuitenkin, että rangaistus on korkeintaan kahdeksan kuukautta vankeutta. (Linderborg 2003a, 3; Lappi-Seppälä 2000, 197.) Viime vuosina yhdyskuntapalveluna on tuomittu noin 35 prosenttia annetuista

rangaistuksista (Sosiaaliturvatyöryhmä 2006, 30). Yhdyskuntapalvelun pituus on 20 – 200 tuntia, joiden suorittaminen ajoitetaan alkuperäisen vankeusrangaistuksen pituiselle ajanjaksolle. Yhdyskuntapalvelu voidaan nykyisin yhdistää myös yli vuoden pituiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tällöin sen pituus on 20 – 90 tuntia. (Vuosikertomus 2006, 10.) Pääsääntöisesti yksi päivä vankeutta vastaa yhtä tuntia yhdyskuntapalvelua (Lappi-Seppälä 2000, 203 - 204).

4.2 Yhdyskuntapalvelun perusteluja

Jo vuonna 1939 amerikkalainen Edwin Sutherland on todennut, että seuraamusten avulla on pyrittävä vaikuttamaan rikollisuutta aiheuttaviin ”olosuhteisiin, mekanismeihin ja prosesseihin eikä pelkästään kärsimyksen tuottamiseen”. Seuraamukset olisi suunniteltava siten, että niillä voidaan edistää rikollisesta elämäntavasta irtaantumista. Sutherlandin mielestä yhdyskuntaseuraamukset olisivat tässä tarkoituksessa vankeusrangaistusta parempia, koska ne tukevat luonnollisella tavalla erilaisia sosiaalistavia ja kuntouttavia toimenpiteitä ja ohjelmia, kun yhdyskuntaseuraamukset toimeenpannaan normaalissa yhteiskunnassa. (Ks. Linderborg 2005, 14.)

Yhdyskuntapalvelun saamista seuraamusjärjestelmään alettiin meillä suunnitella 1980-luvulla. Uudistus oli osa kansainvälistä liikettä, jolla etsittiin keinoja vankilan käytön rajoittamiseksi. (Linderborg, 2003a, 3.) Vankilan yksilölle aiheuttamien haittojen ja yhteiskunnalle aiheuttamien kustannusten vuoksi tärkeänä pidettiin vaihtoehtoisten seuraamusten kehittämistä. Vankeuden tarkoituksena on yhteiskunnasta eristäminen ja tämä puolestaan johtaa sosiaalisten suhteiden ja toimintamahdollisuuksien katkeamiseen normaalista yhteiskunnasta. Ihminen joutuu sopeutumaan laitospelämään, johon liittyy helposti rikolliseen alakulttuuriin kiinnittymistä ja laitostumista ja vankeuteen liittyy lisäksi sosiaalista leimautumista. Henkilön mahdollisuudet selviytyä yhteiskunnassa usein heikkenevät. Yhteiskunnan kannalta tämä on ristiriitaista, koska rikoksiin syyllistymiseen liittyy usein juuri selviytymisvaikeuksia yhteiskunnassa. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 1.)

Yhdyskuntapalvelun tavoitteena onkin vankilaan liittyvien haittojen välttäminen. Yhdyskuntapalvelun toivotaan vankilaa paremmin helpottavan yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan tai ainakin ehkäisevän sitoutumista rikolliseen alakulttuuriin. (Lappi-Seppälä 2000, 194.) Ihminen voi jatkaa normaalia elämää ja kuulua rikollisyhteisön sijasta työyhteisöön. Yhdyskuntapalvelua suorittavan kuva yhteiskunnasta saattaa muuttua parhaimmillaan jopa myönteiseksi. Näiden ominaisuuksien nähdään mahdollistavan uusintarikollisuuden vähenemisen pitkän ajan kuluessa. Yhdyskuntapalvelun oletetaan vankilaa paremmin myös vaikuttavan ihmisen sosiaalisen toimintakyvyn lisääntymiseen. Tällä tarkoitetaan kykyä selviytyä arkipäivän normaaleista toiminnoista kuten asumisesta, työstä, ihmissuhteista, harrastuksista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Yhdyskuntapalvelu edellyttää ihmiseltä suunnitelmallista elämänhallintaa ja ajankäyttöä. Pitkälle ajalle jaksottuvan säännöllisen elämänmuodon uskotaan edistävän ihmisen selviytymistä myös muista suunnitelmallisuutta vaativista arkipäivän tehtävistä. Yhdyskuntapalvelu voidaan perustella myös sovituksena, jossa yhdyskuntapalvelun suorittaja voi kokea tekevänsä jotain korvatakseen tekonsa. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 3-6; HE 1990/62.)

Yhdyskuntapalvelun suunnitteluryhmä (1990, 3) on todennut mietinnössään, että ”vaikka yhdyskuntapalvelun kuntouttavaan vaikutukseen tulee suhtautua realistisesti, voi seuraamus siihen liitettävine tukipalveluineen tukea yhteiskuntaan kiinnittymistä ja näin vaikuttaa vähentävästi uusintarikollisuuden riskiin”. Tämän jälkeen oikeusministeriö on tutkinut yhdyskuntapalveluun tuomittujen uusintarikollisuutta. Tutkimuksessa verrattiin yhdyskuntapalveluun ja vankilaan tuomittujen uusia vankeustuomioita viiden vuoden ajan rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Yhdyskuntapalvelun jälkeen tapahtuva uusintarikollisuus oli hivenen pienempi kuin vankeusrangaistuksen jälkeen. (Muilu 1999, 37–39.) Edelliseen viitaten seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhtymäkohtia selvittänyt toimikunta (2001, 58) on todennut raportissaan, että tällä halvemmallalla järjestelmällä on varsin vaatimattomilla tukitoimenpiteillä saatu ainakin jossain määrin parempia tuloksia.

4.3 Tukitoimet

Yhdyskuntapalvelun suorittamiseen liitettävillä tukitoimilla pyritään ratkaisemaan niitä sosiaalisen selviytymiskyvyn ongelmia, jotka ovat yhteydessä rikollisen toiminnan jatkumiseen. Tukitoimien tarkoituksena on myös edistää sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien palvelusta suoriutumista. Yhdyskuntapalvelun suunnitteluryhmä on ottanut kantaa siihen, että yhdyskuntapalvelun käyttö ei saa muodostua sosiaalisesti valikoivaksi vaan se tulisi olla mahdollinen myös rikoksen uusijoille ja sosiaalisesti heikossa asemassa oleville ja siksi heille tulee järjestää sosiaalihuollon ja kriminaalihuollon tukipalveluja. Tällä viitataan rangaistusjärjestelmän tavoitteena olevaan yhdenvertaisuusperiaatteeseen. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 18–25, 58.)

Lain mukaan yhdyskuntapalvelun suorittamiseen liittyy henkilön mahdollisten tukitoimien tarpeen selvittäminen (Asetus yhdyskuntapalvelusta 3§). Laissa ei ole tarkemmin määritelty näitä tukitoimia. Kriminaalihuoltolaitoksen ohjeissa todetaan, että jos henkilön katsotaan soveltuvan yhdyskuntapalveluun tukitoimenpiteiden avulla, niistä on sovittava mahdollisimman tarkasti. Ohjeissa todetaan myös, että jos tutkittava on asunnoton, mutta soveltuisi muuten yhdyskuntapalveluun, Kriminaalihuoltolaitoksen on selvitettävä asunnon järjestämismahdollisuudet ja tehtävä voitavansa, jotta puutteelliset sosiaaliset lähtökohdat eivät ole esteenä yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle. Ohjeissa kehoitetaan harkitsemaan päihdeongelmien vähentämiseen tarkoitettua päihdehuolto- tai liikenneturvajaksoa, mikäli päihteiden käytön arvioidaan vaarantavan yhdyskuntapalvelun suorittamista tai mikäli päihteiden käytöllä arvioidaan olevan vaikutusta rikosten uusimiseen. (Yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksen laatiminen 2002.)

Kriminaalihuoltolaitosta ei voida velvoittaa huolehtimaan tukitoimien toteutumisesta, koska tukitoimet järjestetään pääosin yleisen sosiaalipalvelujärjestelmän kautta. Henkilöllä on samanlaiset oikeudet tukeen kuin muillakin kansalaisilla. Myöskään tätä henkilöä ei voida velvoittaa vastaanottamaan tukitoimia palvelun suorittamisen aikana. Sopimuksen toteutumatta jättäminen ei johda mihinkään seuraamuksiin, mikäli henkilö muutoin suoriutuu palvelusta. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 26–27; ks. myös Yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvi-

tyksen laatiminen 2002.) Poikkeuksena edelliseen on päihde- tai liikenneturvakakso. Kun jakso on yhteisymmärryksessä palvelun suorittajan kanssa kirjattu palvelusuunnitelmaan, se sisältyy yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. (Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003.)

5 PALVELUPAIKAN JÄRJESTÄJÄNÄ JA YHDYSHENKILÖNÄ TOIMIMINEN

Yhdyskuntapalvelu suoritetaan Kriminaalihuoltolaitoksen hyväksymässä palvelupaikassa. Järjestäjänä voi olla julkisyhteisö tai julkisoikeudellinen yhdistys tai muu voittoa tavoittelematon yhteisö esimerkiksi järjestö, urheiluseura tai säätiö. (Sosiaaliturvatyöryhmä 2006, 30.) Palvelupaikan järjestäjänä voi lisäksi olla sellainen yhteisö tai säätiö, joka julkisen valvonnan alaisena tuottaa palveluja julkisyhteisölle, vaikka yhteisö tai säätiö tavoittelisi voittoa. (Asetus yhdyskuntapalvelusta 1§.) Palvelupaikalle ei makseta korvausta vaan palvelupaikka saa palvelun suorittajan työpanoksen hyödykseen (Palvelupaikkaselvitys 2000, 13). Palvelupaikoista kunta-sektorilla on ollut noin puolet, yleishyödyllisissä yhteisöissä 40 prosenttia, seurakunnissa 10 prosenttia ja valtion osuus on ollut alle 2 prosenttia (Vuosikertomus 2005, 67).

Kriminaalihuoltolaitoksen Kouvolan yksikkö toimii kuuden kunnan alueella: Elimäki, Iitti, Jaala, Kouvola, Kuusankoski ja Valkeala. Palvelupaikan tarjoavat useimmiten (41 %) yhdistys tai säätiö. Kunta sektori tarjoaa vajaan kolmanneksen (31 %), seurakunta neljänneksen (26 %) ja valtion osuus on 2 prosenttia palvelupaikoista. (Eloranta 2006.) Koko maan tilanteeseen verrattuna kunnan paikat eivät ole kovin hyvin edustettuina, sen sijaan seurakunnat tarjoavat enemmän palvelupaikkoja. Tutkimuksessa haastateltiin yhdyshenkilöitä näistä kaikista järjestäjäryhmistä.

Palvelupaikka tekee Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa yhdyskuntapalvelun toteuttamisesta palvelupaikkasopimuksen. Sopimuksessa määritellään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä nimetään palvelupaikan yhdyshenkilö. (Asetus yhdyskuntapalvelusta 5§.) Palvelupaikkasopimus voi sisältää useamman palvelupai-

kan, koska useat palvelupaikat ovat saman organisaation alaisia. Esimerkiksi tietyn seurakunnan kanssa tehty sopimus voi käytännössä tarkoittaa useita eri palvelupaikkoja. Kriminaalihuoltolaitoksella on tiedot yli 4 100 palvelupaikasta. Sopimuksia on tehty selvästi vähemmän. (Lavikkala 2006.)

Palvelusopimuksia sanotaan harvoin irti. Sen sijaan palvelupaikkojen väheneminen näkyy käytännössä palvelupaikkojen toistuvina kieltäytymisinä vastaanottaa palvelun suorittajaa sekä erilaisina syinä, miksi palvelun suorittajaa ei oteta. (Lavikkala 2006.) Kouvolan yksikön alueella on 42 palvelupaikkaa, joihin palvelun suorittajia käytännössä pystyy sijoittamaan. Kaikkiaan palvelupaikkoja on 58 kappaletta. (Eloranta 2006.)

Puolet tutkimukseen kuuluvista palvelupaikoista on toiminut palvelupaikan järjestäjänä siitä lähtien, kun yhdyskuntapalvelun kokeilu ulotettiin koko maahan vuonna 1994 (ks. HE 2000/136). Näiden palvelupaikkojen yhdyshenkilöillä oli haastattelu hetkellä kokemusta yhdyshenkilönä ja palvelupaikkana toimimisesta kahdeltatoista vuodelta. Lopuilla tutkimukseen osallistuneilla yhdyshenkilöillä oli kokemusta kahden ja kahdeksan vuoden väliltä. Tutkimukseen osallistuneet olivat ensimmäisiä yhdyshenkilöitä palvelupaikalla. Palvelupaikoilla oli suorittanut yhdyskuntapalvelurangaistustaan neljästä liki sataan palvelun suorittajaa.

Palvelupaikan järjestäjänä toimiminen oli saanut alkunsa monella eri tavalla. Kahdessa tapauksessa Kriminaalihuoltolaitoksesta oli otettu yhteyttä ja tiedusteltu halukkuutta lähteä mukaan toimintaan. Kahdessa tapauksessa Kriminaalihuoltolaitos oli tehnyt sopimuksen isomman organisaation kanssa, jolloin työpaikkaan oli otettu yhteyttä oman organisaation sisältä ja pyydetty ryhtymään palvelupaikaksi. Eräässä tapauksessa aloitteen oli tehnyt paikan asiakas. Tämä henkilö halusi suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistuksensa paikassa, jossa hän kävi asiakkaana. Asiakas oli itse ottanut yhteyttä Kriminaalihuoltolaitokseen, jonka jälkeen Kriminaalihuoltolaitoksesta oli otettu yhteyttä palvelupaikkaan ja sovittu jatkosta. Yhdessä tapauksessa palvelupaikka oli itse ottanut yhteyttä Kriminaalihuoltolaitokseen ja tarjoutunut palvelupaikan järjestäjäksi.

5.1 Kokemuksia palvelupaikan järjestäjänä toimimisesta

Palvelupaikan järjestäjänä toimimisesta löydettiin paljon erilaisia hyviä asioita. Palvelun suorittajat koettiin hyödyllisinä, koska heistä oli työapua: *kyllähän apu töissä on tarpeen*. Parasta oli ollut, jos suorittaja pääsi tekemään ammattitaitoaan tai osaamistaan vastaavia töitä: *kirvesmies koulutuksen saanut teki remonttihommia ja yks oli muuttohommissa kätevä*. Jotkut haastatellut pitivät tärkeänä hyötynäkökulman lisäksi tai ainoastaan sitä, että pystyttiin tarjoamaan palvelupaikka – autettiin ihmistä. Toiminta pohjautui palvelupaikan arvoihin tai siihen, että yhdyskuntapalvelun suorittaminen sopi paikan muuhun toimintaan ja se nähtiin yhtenä toimipaikan tarjoamana palveluna. Myös yhteistyö Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa koettiin tärkeäksi. Kummankin toiminnasta oli vaihdettu tietoja ja yhdyskuntapalvelu oli tullut tutuksi rangaistusmuodoksi yhdyshenkilölle, mutta myös paikan asiakkaille.

Ei myö täällä mitään evankeliumia miehille siis sanota. Minusta se on paras evankeliumi, jos he saavat täällä viettää sen ajan minkä laki on heille tai tuomiota tullut ja he siitä selviävät.

Mitä on hyvää, niin ikävä kyllä menee sinne kliseen puolelle. Me nyt ollaan jeesattu kaveria. Näitä paikkoja ei ole. Monellekin pelkkä sana kriminaalihuolto on jo jonkin moinen kynnys ja seuraava kynnys on kun sieltä tulee sellainen tatuoitu iso jätkä, joka rupee piipertää sukkapuikkojen kanssa, eihän se nyt sitten tunnu oikein loogiselta. Se on yks osa mun työtäni ja yks palvelu mitä me tarjotaan. Ihan samalla lailla kuin siviilipalvelu.

Palvelun suorittajan työpanoksella oli ollut positiivista vaikutusta työntekijöiden työmotivaatioon ja työilmapiiriin. Työntekijän työmotivaatio kasvoi, kun hän oli saanut lisäapua työhön, mistä hän ei olisi yksin selviytynyt. Tällaisia töitä varattiinkin palvelun suorittajille. Toisinaan palvelun suorittajan avusta oli jouduttu kilpailemaan. Tämä oli parantanut työpaikan ilmapiiriä, koska se oli saanut työntekijät unohtamaan keskinäiset suhteensa, jotka olivat olleet riitaisat. Myös palvelupaikan asiakkaat olivat hyötynet palvelun suorittajista. Eräässä palvelupaikassa pienet pojat olivat olleet innoissaan uudesta ihmisestä ja nimenomaan miehestä. Henkilökunnassa oli vain naisia ja pojat olivat selvästi kaivanneet miestä joukkoon.

Joskus saattaa saada työntekijöiden keskinäisen riidan lakkaamaan tai menemään taustalle, kun kilpaillaan kumman avuksi tulee, eikä koko työyhteisö enää kärsi siitä. Olen ite huomannut, että voi olla parantava vaikutus, kun tulee jotakin muuta tekemistä.

Kun täällä on paljon noit pieniä poikia. En mä tiedä hakeeko ne jotain isähahmoa tai jotain, että jos se palvelun suorittaja on sellanen, että se jaksaa olla niitten kanssa. Esimerkiksi tämä, joka nyt lopetti, nää oli sen kimpussa ihan, etenkin nyt vikapäivänä. Heti kun se astu sisään silloin, niin tuutko pelaa biljardia ja väännetäänkö kättä ja heti alko tenttaaminen. Ykskin pieni poika istu sylissä vähän väliä. Tää suorittajakin jaksoi hyvin lasten kanssa.

Haastateltavat löysivät yleisesti ottaen vain vähän huonoja seurauksia siitä, tai ei olleenkaan, että he toimivat palvelupaikan järjestäjinä. Huonot seuraukset liittyivät useimmiten yksittäisen palvelun suorittajan toimintaan. Kahdesta palvelupaikasta oli varastettu palvelupaikan omaisuutta, ja eräällä palvelupaikalla suorittaja oli tutustunut palvelupaikan asiakkaisiin ja ostanut asiakkaina olleille alaikäisille alkoholia. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta siten, että kahdentoista vuoden aikana oli ollut yksi ainut palvelun suorittaja, joka ei sopeutunut yhdyskuntapalveluun, ja palvelu oli jouduttu keskeyttämään.

En muista, että olis ollut sellaista kokemusta, että ihanaa kun toi loppuu.

Meidän tavaroita jäi häneen haltuunsa, sitä ei pystytty rikostutkinnassa todistamaan, mutta palvelu keskeytettiin. Luottamuspuola oli niin suuri, ettei siitä tullu mitään. Tämä on yksittäinen tapaus koko aikana.

Eräs haastateltavista koki huonona sen, että monella palvelun suorittajalla oli päihdeongelma ja tästä syystä heitä joutui valvomaan. Haastateltava koki myös palvelupaikan järjestäjänä toimimisen negatiivisena. Yhdyskuntapalvelu ei ollut tuonut työpaikalle lisähyötyä vaan sillä korvattiin työpaikkaa, jolla joku olisi voinut ansaita elantonsa. Työpaikalla oli irtisanottu työntekijä ja työtehtäviä ulkoistettu. Ulkoistaminen ei ollut sujunut ja osittain palvelutehtävinä teetettiin alun perin ulkoistettuja töitä.

Se vois olla jonkun työpaikka, joka siitä sais elantoa, kun maksettais palkka siitä. Meillä laskeskeltiin, että yhtä henkilöä ei tarvita ja osa työtehtävistä ulkoistettiin ja se ei oikein sujunut niin kuin oli suunniteltu. Sitä paikkaamaan on käytetty nyt kaikenlaisia vippaskonsteja. Osittain tällä yhdyskuntapalvelulla nyt paikataan tätä työpaikkaa. Ei ole lisänä tekemässä työtä vaan se on korvaamassa työpanosta.

5.2 Palvelutehtävät

Keskeisimmät palvelutehtävät yksilöidään palvelupaikkasopimuksessa. Kysymykseen tulevat vain avustusluonteiset tehtävät, tai sellaiset itsenäiset tehtävät, joihin ei sisälly taloudellista tai muuta huomattavaa vastuuta. (Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003.) Palvelutehtävistä riippuu, miten yhdyskuntapalveluun kohdistetut odotukset sen myönteisistä vaikutuksista tuomittuun toteutuvat. Palvelun suorittajan tulisi päästä sosiaaliseen vuorovaikutukseen uusien ihmisten kanssa ja työyhteisön jäseneksi. Lisäämällä vuorovaikutusta henkilön ja ”normaalin” yhteiskunnan välillä, estetään tuomitun sosiaalisten suhteiden kapeutumista ja syrjäytymistä yhteiskunnan normaaleista toiminnoista. Näin voidaan vähentää myös rikolliseen alakulttuuriin kiinnittymistä. Palvelutehtävien tulisi olla hyödyllisiä, ei keinotekoista näennäistyötä, josta ei ole kenellekään hyötyä. Palveluun tulisi liittyä myönteisiä ja palvelun suorittajan itsetuntoa kohottavia kokemuksia, sen sijaan, että se vahvistaisi suorittajan mielikuvaa itsestään hyödyttömänä ja ulkopuolisena kansalaisena. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 3–5; ks. myös Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003.)

Useimmiten palvelutehtävien tulee olla suhteellisen yksinkertaisia, jotta ne soveltuisivat henkilölle, jolla ei ole erityistä ammattitaitoa. Palvelutehtävien vaatimustaso tulisi kuitenkin mitoittaa palvelun suorittajan osaamista vastaavaksi. Suositeltavaa onkin, että ammattitaitoinen henkilö sijoitetaan palvelutehtävään, jossa hän voi hyödyntää taitojaan. Palvelun suorittajalle voidaan antaa itsenäistä vastuuta työn suorittamisessa, koska tiukan valvonnan alaisena tehtävä työ tai liian yksinkertainen työ ei anna onnistumisen kokemuksia. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 6–7; ks. myös Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003.) Tyypillisiä palvelutehtäviä ovat olleet esimerkiksi avustaminen sosiaalisen palvelulaitoksen keittiössä tai huoltotöissä, pienehköt remontit ja korjaustyöt, kuntien tai seurakuntien ulkoalueiden kunnostus ja toiminta vapaaehtoisten avustusjärjestöjen varastoissa ja myyntipisteissä (Lappi-Seppälä 1998, 208).

Tässä tutkimuksessa palvelutehtävinä teetettiin pieniä remontteja, maan kaivuuta, ruohon leikkuuta, haravointia, kukkien istuttamista, koneilla ajamista, lumitöitä talvisin, paikkojen siivousta ja siistinä pitämistä sekä muita avustavia tehtäviä.

Sisällä palvelutehtävinä teetettiin siivousta, muita kodinomaiseen ympäristöön liittyviä päivittäisiä tehtäviä, pieniä remonteja, sanomalehtien rullaamista kukka-kauppaan, työvälineiden huoltamista, teknisiä töitä tai asiakkaiden kanssa toimimista. Palvelutehtävät olivat yleis- tai ammattitöitä. Työt olivat hyvin erityyppisiä riippuen palvelupaikasta tai palvelun suorittajasta.

Riippuu henkilöstä mitä se osaa tehdä remonti- ja muuttohommia ja vaikka linnunpöntön rakentamista

Meidän omat asiakkaat kaipaa seuraa, niin palvelu voi olla joskus vaikka kortin peluuta meidän asiakkaiden kanssa.

Puolet haastateltavista koki, että palvelutehtäviä oli helppo järjestää: *tekemätöntä työtä löytyy aina*. Loput puolet oli sitä mieltä, että varsinaisten palvelutehtävien lisäksi ikään kuin täytteinä teetettäviä töitä joutui miettimään ja siksi suorittajilta toivottiin omaa aktiivisuutta. Itsenäisiä töitä oli myös hankala järjestää.

Tehtäviä on löytynyt helposti ja kaikki ovat niistä selvinneet

...päätehtävänä, mutta muita tehtäviä on aika hankala, kun pitäis melkein sitten olla ite mukana. Sille linjalle, en ole lähtenyt, että olisin siinä ite koko ajan mukana. Ei voi laittaa yksin järjestämään paikkoja sellaista henkilöä, joka ei ole ollu talossa. Mutta kyllä sitä nyt aina jotain löytyy. ...tietys toivois, että se aika kuluis ilman isompaa suunnittelua, että pystyy itekseen kattelee mitä on, paikkojen järjestelyä ja muuta.

Mikäli pystyttiin tarjoamaan erilaisia palvelutehtäviä, pyrittiin järjestämään osaaamista vastaavaa työtä ja joissakin paikoissa annettiin valita työtehtäviä. Jotkut haastateltavat korostivat, että palvelutehtäviksi tuli järjestää mielekästä työtä. Eräs haastateltavista kuvasi työn mielekkyyttä siten, että annettiin työtehtäviä, joissa palvelun suorittaja koki, että hänestä oli hyötyä. Hänen mielestään tärkeää oli myös se, että annettiin vastuunalaisia tehtäviä, jolloin palvelun suorittajalle suotiin mahdollisuus ottaa vastuuta. Hän kertoi, että myös palvelun suorittajat olivat olleet tyytyväisiä tähän järjestelyyn.

Jos ei viihdy lasten kanssa, voi laittaa lehtiä.

Tietenkin ammatti-ihmiselle pyritään järjestämään sellaista työtä mitä se tekee ja mistä se tykkää.

Toki ensimmäisenä on se, että järjestetään mielekästä työtä, että todella niin kuin itse näkevät että heistä on hyötyä. Annetaan vastuunalaisia tehtäviä ja

jos selviää näistä, niin seuraava tehtävä on mahdollisesti vastuunalaisempi. Annetaan vastuuta omista tekemisistä... Monen suusta olen kuullut, että meillä pääsee töihin. He ovat olleet tyytyväisiä, että meillä saa tehdä mielekästä työtä yhdyskuntapalvelussa.

5.3 Palvelun suorittajista saatu hyöty

Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että he olivat selvästi hyötynneet palvelun suorittajien työpanoksesta. Palvelun suorittajien työpanos oli jopa entistä tärkeämpi, kun omat työt olivat ajan myötä lisääntyneet. Puolet haastateltavista puolestaan arvioi, että saatu hyöty riippui henkilöstä. Henkilön taidot, asenne ja sopivuus palvelutehtäviin vaikuttivat siihen, minkä verran palvelun suorittajasta oli ollut hyötyä palvelupaikalle. Palvelusuorittajan asenne oli vaikuttanut hänen työpanokseensa. Suorittaja saattoi valita työtehtäviä, koska piti itseään ympäristöään parempana. Tärkeä merkitys oli myös sillä, miten palvelutehtävät sopivat palvelun suorittajalle. Kun palvelun suorittaja oli palvelupaikassa, jossa palvelutehtävät liittyivät lasten ja nuorten parissa työskentelyyn ja palvelun suorittaja oli melkein pelännyt lapsia, ei hänestä ollut palvelupaikalle juurikaan hyötyä. Palvelupaikka oli iltapaikka. Iltapaikkoja oli vähän ja palvelun suorittajat joutuivat joskus jonottamaan näihin palvelupaikkoihin (Eloranta 2006).

Saadaan suorittajan työpanos hyväksemme. Ensimmäisestä palvelun suorittajasta oli niin hyvät kokemukset. Oivalsin heti, että tähän voisin olla meille hyödyksi.

Voi olla, ettei ole mitään hyötyä, mutta voi olla, että tekee asiakkaalle meviä tuotteita.

Se riippuu siitä ihmisestä. Yks tässä oli sellanen, että tuntu että itse oli tiellä kun se touhus ja teki kaikki. Joku taas voi olla aika raskas. Yhdellä oli tiettyjä rajoitteita, ettei voi tehdä, ja mielellään vielä itse rajoitti lisää. Oli sellasta asemasta, että vähän niin ku katso, että on pikkasen parempaa.

Työtehtävien järjestämistä ja niiden suunnittelemista kuvattiin kuormittavina tehtävinä. Useat haastateltavat kertoivat kuitenkin, että jos itse oli paikalla, suorittajan läsnäolo ei juuri lisännyt työmäärää, varsinkin jos he suhteuttivat sen suorittajista saatuun hyötyyn. Kun itse oltiin työpaikalla, ei tarvinnut etukäteen opettaa tai suunnitella töitä. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta siten, että hän koki kuormittavaksi ainoastaan tilanteet, kun joutui vapaapäiville suunnittelemaan teetetävät

työt. Toinen haasteltava arvioi kuormittavuutta ajallisesti. Palvelun suorittajan neljän tunnin työajasta kolme ja puoli tuntia jäi palvelupaikan hyväksi suorittajan työpanoksena, kun puoli tuntia kului työnjohdollisiin tehtäviin.

Yhdyskuntapalvelun suorittaminen voi olla epäsäännöllistä ja palvelu voi katketa kokonaan. Useimpien haastateltujen mielestä tämä ei ollut kuitenkaan mikään ongelma: *ei meillä palvelusuorittajan varaan lasketa mitään, hän tulee, jos tulee.* Jotkut haastateltavat eivät olleet tätä epäsäännöllisyyttä edes huomanneet: *ei poissaoloja tai myöhästymisiä.*

Palvelua suoritettiin useimmiten neljä tuntia kerrallaan kahtena päivänä viikossa. Eräs haastateltava koki tällaisen jaksotuksen hankalaksi: *siinä ei isoja projekteja tietysti tehdä sellaisessa ajassa.* Palveluaika oli lyhyt ja palvelupäivät eivät olleet peräkkäin, joten hänen mielestään palveluajassa ei paljoa ehtinyt työskentelemään. Muiden työntekijöiden mukaan ei voinut laittaa, kun he olivat koko päivän matkassa. Toinen haastateltava sen sijaan piti tällaista jaksotusta hyvänä, koska tällä varmistettiin se, että palvelun suorittaja ei vienyt kenenkään työpaikkaa vaan oli lisätyövoimana.

Eri asiahan se tietysti on, että on vakituinen työntekijä. Töitten suunnittelu olis huomattavasti helpompaa jos olis täydet kahdeksan tuntia ja yhtäjaksoisesti. Kun tämä on rangaistus niin on erityyppinen. Pikkusen hankalaa, kun se on sen 4 tuntia kerrallaan, niin se on aika lyhyt aika ja kaksi kertaa viikossa ei peräkkäisinä päivinä. Siinä ei isoja projekteja tietysti tehdä sellaisessa ajassa. Ei voi lähteä tonne työntekijöiden mukaan, kun pitäis olla koko päivän.

Nää on harvoin töissä, niin ei kukaan terve ihminen rakenna sen varaan mitään, vaan täytyy ajatella, että se on lisätyövoimaa vaan. Fiksu ihminen järjestää ihan semmoista, on niin kuin varastossa, mitä voi teettää sitten, kun se tulee. Se on semmoinen lyhytaikainen työ, jonka voi teettää. Täytyy ajatella, että ovat lisätyövoimaa, eivätkä tällöin myöskään vie kenenkään työpaikkaa.

5.4 Yhdyshenkilön työ

Yhdyshenkilön tehtäväksi on määritelty toimiminen yhdyshenkilönä palvelupaikan, palvelua suorittavan ja Kriminaalihuoltolaitoksen välillä sekä palvelun

suorittajan opastaminen ja tukeminen työtehtävissä. Tehtävänä on myös ilmoittaa Kriminaalihuoltolaitokselle, mikäli palveluehtoja on rikottu. Myös palvelutehtäviä tai niiden järjestelyjä koskevista muutoksista pitää ilmoittaa. (Sopimus yhdyskuntapalvelun palvelupaikan järjestämisestä.)

Haastateltavat kokivat, että yhdyshenkilönä toimiminen oli osa heidän työtänsä: *en mä kokenut sitä hankalaksi tai vastenmieliseksi, se on yks osa mun työtäni.* Kaksi haastateltavista toi esille, että he kokivat auttavansa yksittäistä ihmistä, mutta toimivansa myös koko yhteiskunnan hyväksi. Eräs haastateltavista oli kokenut yhdyshenkilönä toimimisen kielteisesti. Hän kertoi, että siitä huolimatta yhdyshenkilön työtehtävät olivat sujuneet.

Johto päätti, mie en ole päässyt päättämään, ryhdyinkö mukaan vai en. En mie niin kauhean myönteisesti suhtautunut, kun lähtötilanne oli mikä oli (voisi olla jonkun työpaikka). Tietenkin kaikki työ tehdään, mitä käsketään. -- ei ole ollut mikään ongelma homma, luontevasti on sujunut.

5.4.1 Palveluehdot ja niiden toteutumisen seuranta

Palvelun suorittajan on noudatettava vahvistettua palvelusuunnitelmaa ja palvelun aikataulua sekä tunnollisesti suoritettava hänelle annetut tehtävät. Palvelun suorittaja ei palvelupaikalla tai yhdyskuntapalvelun vaatimissa tilaisuuksissa saa käyttää alkoholia tai muuta päihdyttävää ainetta tai olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen. (MUSTAJOKI 2004, 379.) Mikäli henkilön epäillään rikkoneen velvollisuuksiaan, Kriminaalihuoltolaitoksen velvollisuus on tehdä asiasta selvitys (Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003). Kuten jo aiemmin mainittiin, yhdyshenkilön tehtävänä on ilmoittaa Kriminaalihuoltolaitokselle, mikäli palveluehtoja on rikottu palvelupaikalla.

Haastateltavat kertoivat, että joka palvelukerralla palvelun suorittaja ilmoittautui hänelle ja Kriminaalihuoltolaitokselta tuli tarkastussoitto. Sieltä tarkastettiin, että palvelun suorittaja oli tullut ajoissa ja että hän oli työkunnossa. Haastateltavat kertoivat myös tarkastavansa palvelun suorittajan poislähtöajan. Joskus oli ollut vaikeaa arvioida palvelun suorittajan kuntoa, koska huumeet eivät olleet mitattavissa samalla lailla kuin alkoholi.

Ne tulee aina ilmoittautumaan tänne aamulla, että on palveluksessa. Sitten ne varmistaa aina kriminaalihuollosta, yleensä kymmenen yli kahdeksaan mennessä, että on tullut. ...Kun aika on täys olen vielä siinä vaiheessa käynyt katsomassa, että paikat on järjestyksessä ja sanonut, että voipi lähteä. Se lähtöaikaki on aina varmistettava.

Näistä epäilyistä, että onko kaveri kunnossa, olen häntä haastatellut toimistolla ja yrittänyt selvittää onko se tolkuissaan. Huumeita ei voi sillä lailla mitata. Yhdessä ollaan kriminaalihuollon kanssa arvioitu, mutta vaikea on sanoa, onko pöllyssä vai ei. Vaitelias ihminen muuttuu hyvin puheliaaksi, persoonana muuttuu, sitä kattoo, että eihän tämä ole sama ihminen ollenkaan. Jos tollasta huomaa, niin ainakaan mihinkään koneeseen ei sinä päivänä koske. Nää on sellaisia satunnaisia tapauksia.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että palveluehdot olivat selvät ja tiedettiin miten tuli toimia, jos palveluehtoja rikottiin. Ainoastaan matkapuhelimen käyttöön liittyvä sääntö oli eräälle haastateltavista hiukan epäselvä. Koska puhelimen käyttö ei ollut häirinnyt palvelun suorittamista, hän ei siihen puuttunut.

Aikataulutus on ihan selvä, että myöhästyä ei saa ja liian aikaisin ei saa lähteä ja päihtyneenä ei saa olla. Mutta mitä minäkin kyllä rikon, kun on tullut määräys että puhelinta ei saa - onko se nyt, avata, eikä vastata eikä soittaa. Mä en ole siihen puuttunut, ei niitä mahottoman montaa kertaa ole ollut, kun joku on vastannut tai soittanut. Olen laskenut sen läpi sormien. Aikataulutus ja että on työkunnossa, on ihan selkeät. En tiedä mistä tuo puhelimenkäyttö sitte on tullut, ei ole ollut hirveän kauaa.

Palveluehtojen toteutumisen seuranta ei yleensä tuottanut ongelmia, koska se kuului yhdyshenkilön tehtäviin ja palveluehdot oli tehty selväksi palvelun suorittajalle. Vastuu tekemisistä oli kuitenkin palvelun suorittajalla ja Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä oli selvittää tilanteet, mikäli palvelun suorittajan epäiltiin rikkoen velvollisuuksiaan. Myös toisenlaisia kokemuksia löytyi: palvelun suorittaja oli rikkonut palveluehtoja toistuvasti ja haastateltava oli miettinyt, pitäisikö hänen ottaa yhteyttä kriminaalihuoltoon. Hän oli pohtinut, että tilanteesta ei ollut haittaa, palvelu loppuisi kohta ja jos hän haluaisi olla tarkkana, hän saisi jatkuvasti olla seuraamassa ja pyytämässä puhalluskoetta. Hän piti tilannetta ikävänä, mutta ei ilmoittanut siitä Kriminaalihuoltolaitokselle.

Se on kuitenkin sen omalla vastuulla, jos jättää kesken. Se tietää mitä siitä seuraa. Kriminaalihuoltolaitoksen vastuu on ottaa yhteyttä ja hoitaa jatko-toimenpiteet.

Mun on helppo soittaa, eihän mulla ole siinä mitään. Palveluehdotahan tehdään niin selväksi myös suorittajalle, eikä tästä ole koskaan seurannut mitään ikäviä tilanteita.

...piti päästä varaamaan aikaa terveyskeskukseen, ei malttanut olla koko päivää ja seuraavana päivänä piti päästä sinne ja vaikutti, että olis jotain muuta kuin asperiinia nauttinut. ...Ei se ollut niin rajua, että olis haitannut, mutta olis varmaan voinut puhalluttaakin. En mie ihan niin tarkaksi välittäis heittäytyä, jos mie alan oikein tarkkaan valvomaan niin, siitä tulee sitten ylimääräistä työtä ja oltava koko ajan hyvin tsemppinä ihan sen asian takia. Minust se ei ole sitten taas mukava, jos tarkkana on, niin pitäis sitten puhalluttaa joka aamu ja kattoo, että on kunnossa kaiken päivää. Tääkin kaveri oli innokas kuitenkin töitä tekemään. Kyllä kaveri viimeisenä päivänäkin oli jossain vaiheessa päivää, varmaankin sillä oli vähän evästä mukana. Kyllähän mie mietin, jos ilmottelis ja kyselis vähän niiden mielipiteitä asiasta, mutta kun siinä ei kauhean montaa kertaa ollu enää. Kyllähän se tietysti sellainen ikävä tilanne on. Kyllähän mie tiesin, että se pitäis ilmoittaa, mutta en kattonu tarpeelliseksi.

Palveluehtojen rikkomistilanteisiin liittyi monesti tunteita: myötätuntoa, sääliä ja pettymystä. Tunteet osattiin useimmiten erottaa itse toiminnasta. Kokemus ja ammatillisuus auttoivat tilanteissa. Alkuaikoina rikkomistilanteet koettiin voimakkaammin, mutta mitä pidempään oli yhdyshenkilönä toiminut, sitä vähemmän tilanteisiin liittyi voimakkaita tunteita.

Ei se minusta ole mikään ongelma, tietysti harmittaa henkilön itsensä puolesta, että näin käy. -- ehkä vois sanoa, että tunnistan itsessäni, että ehkä hiukan samaistun moneenkin.

Kyllä siitä pahoittaa mielensä, että on aiheuttanut toiselle mielipahaa polttamalla sen, kun joutuu soittamaan, että tuletko mittarin kanssa tänne. Mutta ei siitä yöunet mene. Heille on tehty säännöt selviksi ja itse ovat vastuussa tekemisistään. Ensimmäisiä ajatteli enempi tunteella kuin nykyisin, se on enemmän rutiinia jo. Myötätuntoa oli paljon, oliko siinä sitten sääliä, mutta ei enää, tää vissiin kovettaa, kun pitempää tekee.

Olenhan minä käsitellyt pettymykset aikanani niin tähän yhdyskuntapalveluun liittyen kuin omien asiakkaitteni kanssa, jos joku ei ole tullutkaan. Olenko minä tehnyt jotakin väärin, mutta en minä enää, tää on nyt mulle työtä ja osaan sen käsitellä ammatillisesti omasta mielestäni.

5.4.2 Tukeminen palvelupaikalla

Haastateltavat tukivat palvelun suorittajaa siten, mikä oli kullekin henkilölle luontevin tapa ja määrä. Puolet haastateltavista vierasti ajatusta palvelun suorittajan

tukemisesta. He perustelivat asiaa siten, että tukeminen oli Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävä, tukea ei ole tarvittu tai että palvelun suorittaja nähtiin työntekijänä. Myös käsitykset vaihtelivat siitä, mitä tukeminen oli. Kerrottiin, että tukeminen ei kuulunut tehtäviin, mutta toisaalta kuvattiin rangaistuksen suorittamista yhdessä. Eräs haastateltava kertoi, että tukeminen riippui siitä, minkälainen suhde palvelun suorittajaan syntyi. Jos suhde oli hyvä, hän oli palvelun suorittajan tukena. Jotkut kertoivat keskustelleensa palvelun suorittajien kanssa palveluun liittyvistä tai henkilökohtaisista ongelmista. Eräs haastateltavista piti tärkeänä, että palvelun suorittajan persoona tuli huomioiduksi. Hän pyrki huomioimaan kunkin palvelun suorittajan kyvyt selviytyä työtehtävistä ja hänen sosiaaliset taitonsa, jotta jokaisen kanssa löydettiin sopiva tapa ymmärtää toisiaan.

Monet tulevat läheisemmäksi ja silloin olen niin kuin tuki, mutta joillekin vain kontrollointia. Jos kemiat pelaa, siitä voi tulla hyväkin suhde”.

...kattomaan hänen vahvuuksiaan mitkä hänellä niin kuin on suoriutua työtehtävistä ja sosiaalisesta kommunikaatiosta, että tulee niin kuin ymmärrätksi. ...sitä kautta toiminta niin kuin sujuu. Pitää vähän katsoa, että millä lailla asiat esittää, minkälaista huumoria käyttää, sillä niin kuin ollaan pärjätty. Alussa vähän katsellaan varovaisemmin, että minkä tyyppinen kaveri on kysymyksessä ja niin ku siitä lähtee se luottamuksen ja kohtaamisen rakentaminen. Ihmiset on erilaisia ja erilaisista lähtökohdista lähtöisin.

Eräs haastateltavista kertoi, että ongelmatilanteissa hän kysyi suoraan palvelun suorittajalta, haluaisiko tämä jutella jonkun kanssa kriminaalihuollosta. Hän oli huomannut, että jo asian esille ottaminen oli usein auttanut. Muussa tapauksessa haastateltava otti yhteyttä Kriminaalihuoltolaitokseen, joka hoitaisi asiaa eteenpäin. Toinen haastateltava oli toisinaan antanut valita palvelutehtäviä, jos oli näyttänyt siltä, että palvelutehtävät eivät sujuneet. Joskus hän oli käyttänyt luovuutta, jotta sai jonkun nuoren oivaltamaan, että aika kului nopeammin töitä tehdessä. Hän oli istuttanut työtä vieroksuvaan nuorta poikaa kaksi tuntia paikallaan, kunnes poika oli itse oivaltanut, että aika kuluu nopeammin töitä tekemällä ja pyytänyt jotakin tekemistä.

Saatan sanoa ihan suoraan, jos selviää huomautuksella, että mitä sä hyvä mies hölmöilit. Eiks myö tehty selviksi nämä asiat, että sä et töppäile.

...saatetaan joskus jutella, että mitä se sitten tekisit mielelläsi, koska meillä on erilaisia töitä. Meillä voidaan laittaa vaikka vääntämään isoja kiviä, jolloin hän saa purettua aggressiota pois ja saattaa olla, että se saa mielesä

takas, kun sai tehdä mieleistä työtä... Ei tällaista kauaa katella vaan periaate on, että pitää tehdä ne työt jotka annetaan... Yksikin nuori poika, joka vieroksu työtä, ei oikein ollut mielekästä. Se istu siinä puukolla vuoleksellen puutikkua. Mä istutin sitä kaksi tuntia tossa noin. Sitten aika tuli pitkäksi ja sitten se ymmärsi mistä on kysymys. Mie kävin siinä viidentoista minuutin välein, menin ohi ja sanoin, että on kiire, mulla on asiakkaita. Katotaan kohta. Vähän ajan päästä taas menin ohi ja sanoin, että en ehi, odota vähän, kyllä sä jaksat odottaa. Tihensin ohimenokäyntejä ja sitten se sano, että hei anna nyt mulle joku homma. Ota tosta säkki niin lähetään. Sen jälkeen se mies teki töitä ja suoritti 200 tuntia. Se ei valikoinut, se näki, että hän ei sillä purnaamisella mitään voita.

5.4.3 Työn vaatimukset ja haasteet

Yhdyshenkilönä toimimisessa koettiin tärkeänä se, että ilman ennakkoluuloja koh-
taa ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa ja hyväksyy ihmiset sellaisina kuin he
ovat. Eräs haastateltavista kuvasi tilannetta siten, että työtehtävien järjestämisen
lisäksi pitää olla muutakin vuorovaikutusta palvelun suorittajien kanssa, dialogia,
jossa käydään keskustelua - kuullaan ja esitetään monenlaisia näkökantoja. Yh-
dyshenkilön työ vaatii myös luottamusta siihen, että palvelun suorittaminen sujuu,
koska suorittaja on itse halunnut hoitaa rangaistuksensa yhdyskuntapalveluna.
Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että normaalilla maalaisjärjellä selviää, mutta ti-
lanteisiin ei pidä suhtautua liiaksi tunteella, koska jotkut palvelun suorittajat
muuntelevat asioita oman etunsa mukaisesti.

*Jos ei ole kiinnostusta kohdata ihmisiä tällä tavalla niin turha siihen on läh-
teä. Lähtökohta tulee olla ensin se, että haluaa kohdata ihmisen ja haluaa
siten myöskin järjestää työtehtäviä ja uhrata aikaansa heille: omaa työ-
aikaansa ja ajatuksiaan, keskustelua ja monenlaisia näkökantoja kuulla ja
esittää. Se on miusta se olennaisin. Muutenhan tää ei niinku pyöri, jos vaan
sanotaan aamulla, että toi on sun työmaa, että tulet kello kaksitoista ja se ja
toi on sun homma. Ei se homma toimi. Kyllä siinä jotakin muutakin tarvi-
taan, että käy välillä katsomassa, juttelemassa ja keskustelemassa maailman
asioista. En tiedä onko se tarpeellista, mutta mie olen kokenut sen niin.*

*...suurin osa näistä suorittajista on tämmösiä kundeja tuolta nurkilta, jotka
osaa sitten säveltää kaiken oman etunsa mukaisesti. Niin tämmönen henkilö,
jolla ei kenties ole minkäänlaista kokemusta tämmösestä, niin sehän puhu-
taan pyörryksiin, että kun olet surkean elämäsi uhri ja ilkeä tuomari on an-
tanut tuomion noin kiltille ihmiselle. On meillä kavereita jotka on sanonut
suoraan, että on tullut tehtyä sitä ja tota, mutta on vastaavasti kavereita,
jotka on sanonut, että mä olin vaan mukana siinä, mä en tehnyt mitään.
Kumminkin sait tuomion, että joku on päättänyt, että sä olet tehnyt ja se*

päättyy se keskustelu siihen. Niin sieltä sitten kun siivilöi sen asian ja paskan, niin siinä se on sitten se tilanne.

Yhdyshenkilönä toimimisen haasteellisuutta arvioitiin arvojen, vuorovaikutustaitojen sekä käytännön toiminnan kautta. Yhdyshenkilön pitäisi tulla toimeen erilaisten ja eri yhteiskuntaluokista olevien ihmisten kanssa ja onnistua luomaan toimiva vuorovaikutussuhde heidän kanssaan. Vuorovaikutuksella yhdyshenkilön ja palvelun suorittajan välillä oli tärkeä merkitys rangaistuksen suorittamisessa – jopa niin, että rangaistus saatiin ”yhdessä suoritettua”. Haasteellisena koettiin myös se, että piti arvioida suorittajan luotettavuutta ja sitä miten asiat esitti, jos suorittaja ei ollut motivoitunut niihin palvelutehtäviin, joita palvelupaikalla oli tarjota. Myös se, miten sai suorittajan sopeutumaan palveluehtoihin tai työyhteisöön, koettiin työn haasteena. Työn haasteellisuutta lisäsi se, että suorittajan palveluaika oli melko lyhyt.

Saan sen ihmisen sopeutumaan niihin asioihin miten on toimittava ja niihin sääntöihin.

...kun ei siinä ole paljoa aikaa opetella tuntemaan ihmistä. Se arvio henkilöstä pitäis suorittaa aika lyhyessä ajassa. Kuinka luotettava on, kun se tänne kuitenkin yksikseen jätetään ja täällä on luottokortit ja varastoissa tavaraa. Ikäviä tilanteita ei ole ollut, mutta näitä tilanteita joutuu arvioimaan. Tietenkin se, että kuinka nää suhtautuu työhön, kun on kaikenlaista koulutusta henkilöillä, niin tää työ ei saata niin kauheasti motivoida, että mitenkään sitten esittää.

5.4.4 Palvelun suorittaja yksi työntekijöistä

Yhdyskuntapalvelussa ei synny työsuhdetta, mutta palvelun suorittajaa on kohdeltava tasavertaisena muihin työntekijöihin nähden (Sopimus yhdyskuntapalvelun palvelupaikan järjestämisestä). Haastateltavat kuvasivat tilannetta siten, että kun yhdyshenkilön työhön alkaa, palvelun suorittajista täytyy myös huolehtia eli kohdella tasavertaisena työntekijöiden kanssa: *hän on yksi työntekijä muiden joukossa, mä olen hänen esimiehensä*. Eräs haastateltava kuvasi palvelun suorittajaa yhdeksi meistä. Kahdessa paikassa suorittajat toimivat tasavertaisina asiakkaiden kanssa. Eräs haastateltavista kertoi, että hän oli pyrkinyt varmistamaan, että myös paikan asiakkaat kohtelivat palvelun suorittajia asiallisesti. Yhtä lailla hän kontrolloi myös omaa käyttäytymistään siten, että vaikka palvelun suorittajan ja hänen

ajatukset eivät kohdanneet, hän ei antanut sen vaikuttaa, vaan palvelun suorittaja oli tyytyväinen saamaansa kohteluun.

Mie en ota ylimielistä asennetta, että sie olet vain vanki, vaan mie suhtaudun häneen kuin muihinkin ja teen sillä lailla hänelle turvalliseksi sen olon ja yritän valvoa, ettei siinä pääse muutkaan näykkimään. Rauhoitan sen mahdollisuuden ihmiselle suorittaa se palvelunsa. -- Minulle tuli hirveen huono omatunto, kun suorittaja oli kokenut, että tää oli hyvä juttu, mutta itse en ollut kokenut samoin, mutta onneksi en viestinyt sitä suorittajalle, vaan suorittaja oli tyytyväinen siihen miten häneen on täällä suhtauduttu.

Haastateltavat kertoivat, että palvelun suorittaja pitäisi hyväksyä ihmisenä, eikä pitää rikollisena. Yhdyshenkilön tehtävänä on järjestää työtehtäviä eikä rangaista. Haastatteluissa kerrottiin kuitenkin, että yhdyshenkilöiden joukossa oli ihmisiä, joiden asenne oli ylimielinen ja halveksuva. Oli huomattu, että ihmisillä yleisesti oli ennakkoluuloja – pelkoa siitä, mitä voisi tapahtua. Yksi haastateltavista kertoi avoimesti omista ennakkoluuloistaan palvelun suorittajia kohtaan. Hän oli ollut alusta lähtien yhdyskuntapalvelupaikan järjestäjänä toimimista vastaan, koska hän oli kokenut, että heillä yhdyskuntapalvelulla paikattiin menetettyä työpaikkaa. Ennakkoluulot voivat johtua kokemattomuudesta, kuten haastateltava itsekin toteaa: *vielä on vähän ennakoasenne*. Yhdellä haastateltavista oli aiemmin kokemusta vankilatyöstä ja hän kertoi, että tästä johtuen hänellä ei ollut ennakkoluuloja.

Meidän tehtävänä ei ole enää rangaista vaan se on saanut jo hovissa sen oman rangaistuksen. Me vaan järjestetään työtehtäviä.

...kuinka erilaisilla asenteilla mekin tehdään tätä työtä. Joku jopa ylimielisellä ja halveksuvalla asenteella. Joskus tekis mieli ravistella.

...kun tulee niin kuin jonkun rikoksen takia ihminen, niin sitä ajattelee, että se on jonkunlainen rikollinen, että täytyy vielä vähän tarkemmin katsoa, kun ei tiedä etukäteen tapausta.

5.5 Työyhteisön suhtautuminen

Muu työyhteisö suhtautui palvelun suorittajiin useimmiten neutraalisti. Joissakin paikoissa suorittaja toimi tiiviisti yhdyshenkilön kanssa, jolloin he olivat vähemmän muiden työntekijöiden parissa: *ei se oikeastaan kosketa heitä silleen*. Kun työntekijät tekivät vapaaehtoistyötä, palvelun suorittajat hyväksyttiin osaksi

työyhteisöä. Palvelun aikana oli usein pidetty ruoka- tai kahvitauko samassa paikassa muiden kanssa. Eräs haastateltavista kertoi, että palvelun suorittajat olivat syöneet eväät siellä missä he työskentelivät itsekseen, koska hän oli saanut ohjeet, että tauko ei varsinaisesti kuulunut palveluaikaan.

...siihen ei ruokatuntia kuulu aikatauluun, mutta ollaan pidetty sellanen yks kahvitauko ja silloin me ollaan koko meidän henkilökunta paikalla yhdessä tilassa koolla. Saattavat sitten keskenään jutella...

Isommissa organisaatioissa kaikki työntekijät eivät tieneet, että työpaikalla oli yhdyskuntapalvelun suorittajia. Joskus tästä seurasi hankalia tilanteita suorittajalle, kun nämä ihmiset tulivat juttelemaan. Eräs haastateltavista kuvasi tilannetta siten, että hän ei halunnut esitellä palvelun suorittajaa rikolliseksi ja hän oli pyrkinyt muutenkin huomaamattomuuteen yhdyskuntapalvelun osalta. Toinen haastateltava oli pyytänyt, että suorittajista tiedotettaisiin yleisesti: *meillä on myös yhdyskuntapalvelun suorittajia*, jotta osa hankalista tilanteista voitaisiin välttää palvelun suorittajan ja työyhteisön kesken.

Meidän pappi esitteli itsensä kätellen kaikki, kun oli tullut uusia kesätyöntekijöitä. Kysyi sitten, että oletko sinä aikaisemmin ollut täällä töissä - ei mie olen ihan eka kertaa. Se oli varmaan nolo tilanne, kun kysytään, niin kuin koululaisilta, että monettako kesää olet täällä. Mie pyysin sitten, että voisivatko informoida toisiaan, että meillä on myös yhdyskuntapalvelun suorittajia, ettei tällaisia tilanteita tulisi.

Eräessä palvelupaikassa palvelupaikkana toimiminen oli herättänyt alussa paljon vastustusta. Työntekijät olivat pelänneet omien työpaikkojen puolesta ja osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että rikoksen tehneen paikka oli vankilassa. Työpaikalla töitä tehtiin yleensä pareittain, jolloin työntekijällä oli seuraa, mutta palvelun suorittajan kohdalla parityöskentelyssä toteutui myös ohjaus ja seuranta. Osa työntekijöistä ei huolinut palvelun suorittajaa pariksi. Palvelun suorittajia ei haluttu kuitenkaan laittaa työskentelemään yksin, koska silloin he olisivat jääneet työyhteisön ulkopuolelle ja suorittajia haluttiin kohdella samanarvoisina työntekijöiden kanssa - ei rangaista. Työntekijät olivat pikku hiljaa oivaltaneet, mitä hyötyä heille oli lisävasta ja tätä kautta myös palvelun suorittajat opittiin hyväksymään. Negatiivista suhtautumista esiintyi vieläkin, mutta puolet työntekijöistä hyväksyi palvelun suorittajat työpariksi ja työyhteisö oli tottunut suorittajiin: *mie sanon aamulla, että meillä uusi yhdyskuntapalvelu mies aloittaa - saaks mie sen.*

...jos laitetaan yksin työskentelemään, sillä ei ole ketään kaveria, se ei pääse juttelee ja eli sitä ei hyväksytä siihen työyhteisöön mukaan silloin olleena ja tätä on monilla palvelupaikoilla, sitä ettei hyväksytä työkaveriksi sellaista, joka on suorittamassa rangaistusta. Meidän tehtävänä ei ole enää rangaista vaan se on saanut jo hovissa oman rangaistuksen. Me vaan katoetaan perään. Tää on monelle vaikea ymmärtää sitä, että miksi niitä paapotaan. Muutama työntekijöistä saattaa sanoa suoraan tyynen viileästi, että mene sinä muualle, en mie tarvitse sinua. Minusta se on ihan reilua, että jos ei tule toimeen miksi kiusaa itteään, eihän siitä saa kuin pahan mielen. Olen yrittänyt kysyä, että oletko ajatellut että pääsisit itse helpommalla, jos kaksi tekee sen työn. Työntekijöiden pitäis ensin oivaltaa, mistä on kysymys eli miksi mä laitan 60-vuotiaalle rouvalle kaverin. Oivaltamiseen voi mennä useampi vuosi, ennen kuin ymmärtää, että voi käyttää apua hyväkseen. Sitteen aletaankin jo heittää huulta, että etkö voisi hommata vähän lisää apulaisia. Työntekijät kypsyvät pikku hiljaa hyväksymään suorittajat. Voi olla, että ensimmäiset kahdeksan vuotta on ollut vasta hankaan, kunnes oivaltaa.

Haastateltavan mielestä tiedon jakaminen yhdyskuntapalvelusta olisi hyödyllistä työntekijöille, jotka työskentelevät palvelupaikoilla ja palvelun suorittajien kanssa. Tällä voitaisiin vähentää negatiivista suhtautumista rangaistukseen ja palvelun suorittajiin. Tieto voisi olla koottuna kansioon, joka olisi kaikkien työntekijöiden luettavissa työpaikalla ja se voisi sisältää tietoa yhdyskuntapalvelurangaistuksesta, siihen tuomitsemisesta ja palvelupaikoista. Kansio voisi olla joka suorituspaikassa valtakunnallisesti.

Meilläkin ongelmat ovat olleet työntekijöistä lähteviä. Saatais tätä positiiivista asennetta enemmän kuin tiedettäis enempi näistä faktoista, että ei ole mutu-tuntumaa. Silloin tää työntekijöiden negatiivinen asenne voisi hävitä, kun saatais taustatietoa. -- Olen yrittänyt keskustella järkevästi, että ne edut, jotka yhteiskunta saa siitä ja selittää, että siellä on esitutkinta, ketkä soveltuu tähän yhdyskuntapalveluun, ei siihen pääse kaikki.

Palvelupaikalla oli pohdittu, pitäisikö työntekijöiden, jotka työskentelivät palvelun suorittajien kanssa, tietää mistä rikoksesta suorittaja oli rangaistuksensa saanut. Haastateltavan mukaan palvelun suorittajana oli ollut pedofiili ja työntekijät olivat saaneet jälkikäteen kuulla tästä. Työntekijät olivat olleet sitä mieltä, että heidän olisi pitänyt tietää asiasta, koska he eivät olisi halunneet työskennellä tämän henkilön kanssa. Tilanne oli jo rauhoittunut palvelupaikassa ja haastateltava oli päätenyt siihen, että työntekijöiden ei tarvinnut tietää mistä suorittaja oli tuomittu. Haastateltava kertoi, että tämä oli tapahtunut ennen kuin palvelun suorittajan papereihin oli tullut leimat, että asiat olivat salassa pidettäviä.

Kerran jälkikäteen tuli ilmi työntekijöille, että meillä on ollut pedofiliasta tuomittu suorittajana. Se oli meillä kriisipalaverin paikka ja naiset sano, että mikset sie sanonu heti, että heidän täytyy tietää, jos tollasia tulee lisää, koska he ei lähde työskentelemään sellasen henkilön kanssa.

5.6 Asiakkaiden suhtautuminen

Osa palvelupaikoista oli sellaisia, että palvelutehtävät liittyivät tiiviisti asiakkaiden kanssa toimimiseen. Koska yhdyshenkilöitä sitoi vaitiolo-velvollisuus, haastateltavat eivät kertoneet asiakkailleen, että henkilö oli suorittamassa rangaistusta. Palvelun suorittaja esiteltiin, että hän on työharjoittelussa, töissä tai vain nimeltä. Jotkut palvelun suorittajat olivat kuitenkin itse kertoneet suorittavansa yhdyskuntapalvelua. Siten jatkossa työpaikalla saatettiin jo arvata, että taloon tullut uusi ihminen oli suorittamassa yhdyskuntapalveluaan. Eräs haastateltavista koki hankalana tilanteen, kun suorittaja itse kertoi asioistaan työpaikalla, mutta vaitiolo-velvollisena haastateltava ei voinut puhua näistä samoista asioista.

Olen sanonut palvelun suorittajalle, että itse kerrot mitä haluat, mutta kun on pieni yhteisö, niin meidän asiakkaat arvaavat, että on uusi suorittaja, koska muut ulkopuoliset eivät täällä juuri luuttua heiluttele.

Henkilökohtaisella tasolla mä koen negatiiviseksi sellaisen hölmön tilanteen, että mä olen vaitiolo-velvollinen, kun se kaveri tulee tänne, niin mä esittelen muille, että kaveri tulee työharjoitteluun, jonka jälkeen kaveri sanoo, että mä tuljin suorittamaan 165 tuntia siitä ja siitä. Ja kun joku (asiakas) kysyy multa, että tuleeks se taas, niin mun on vastattava, että en mä tiedä, katsotaan. Tää on vaan sellainen älytön tilanne, kun en voi sanoa kenellekään, että se on täällä suorittamassa rikoksesta sitä ja sitä vaan sanon, että se on harjoittelemassa, vaikka se on itse sanonut, niin mä en voi ottaa kantaa.

Asiakkailta ei yleensä tullut negatiivista palautetta palvelun suorittajista. Joskus oli ollut, että oli vaikea hyväksyä ihmistä puolin ja toisin, kun henkilöillä oli ollut erilainen päihdehistoria: *ei ehkä hyväksy perinteisempää ja päinvastoin*. Asiakkaille oli myös jouduttu kertomaan, minkälainen rangaistus yhdyskuntapalvelu oli – ei työ- rangaistus, kun jotkut asiakkaat olivat olleet sitä mieltä, että palvelun suorittajilla pitäisi teettää enemmän töitä. Toisaalta tämän saman paikan asiakkaat olivat olleet ylpeitä, kun palvelun suorittaja oli saanut suoritettua yhdyskuntapalvelunsa heidän keskuudessaan.

Meillä on sellainen yhteisö asiakkaiden kanssa, että me puhutaan avoimesti asioista ja ollaan sellainen yhdessä päättävä yhteisö. He ovat samalla lailla ylpeitä, että yhdyskuntapalvelun suorittaja saa suoritettua tän - meillä asia hoituu.

Kaksi haastateltavaa kertoi, että he kohtelivat palvelun suorittajia tasavertaisesti heidän asiakkaidensa kanssa. Heidän kummankin asiakkaat muodostivat yhteisön, jossa palvelun suorittajatkin toimivat. Palvelun suorittajan osallisuus ryhmässä, riippui toisessa palvelupaikassa suorittajan omasta osallistumishalusta. Parhaimmillaan suorittaja saattoi yhteisössä pohtia elämäänsä muiden asiakkaiden joukossa ja löytää paikan, jossa hän sai vertaistukea. Osa suorittajista olikin jäänyt asiakkaiksi palvelun suorittamisen jälkeen. Toisessa palvelupaikassa asiakkaat muodostivat yhteisön, joka perustui yhteiseen toimintaan. Heillä oli yhteiset tavoitteet ja velvollisuudet. Jo ryhmässä toimiminen oli kasvattavaa, koska palvelun suorittaja joutui huomioimaan muut ryhmän jäsenet ja osuus tehtävistä oli hoidettava, muutoin jäsenet antoivat heti palautetta. Palvelun suorittaja oli osa työyhteisöä.

Suorittajat ovat sulautuneet porukkaan ihan täysin. Heillä on omat säännöt, joita noudatetaan ja tällä suorittajalla on ne samat säännöt, joiden mukaan eletään. Nuorten keskuudessa se tasapuolisuus on kaikkein tärkeintä. Jos siellä rupee ketään suosimaan tai syrjimään, niin se heijastuu välittömästi kaikkeen. Ja jos joku rupee pelleilemään ja sairastelemaan, niin se heijastuu kaikkiin muihin. Heidän työtaakkansa kasvaa ja kiire kasvaa. Kyllä meillä toimii erittäin hyvin tää systeemi, että kun omat hoitaa nää hommat, niin siinä se pyörii jaloissa samalla lailla tää suorittajakin. Sieltä kuitataan aika äkkiä, jos joku ei tee, koska se kaatuu silloin jonkun toisen niskaan.

5.7 Erilaisia palvelupaikkoja

Palvelupaikat olivat hyvin erilaisia. Puolet haastateltavista otti esille palvelupaikasta johtuvia syitä, jotka vaikuttivat siihen, miten palvelun suorittaja sopeutui palvelupaikkaan. Johonkin paikkaan nuorten oli helpompi sopeutua kuin vanhempien – jossakin oli taas päinvastoin: *aikuisilla on ehkä suurempi kynnys tulla tänne*. Yhdessä palvelupaikassa samanlainen päihdehistoria saattoi yhdistää ja erilainen puolestaan aiheuttaa sen, että puolin ja toisin oli ehkä vaikea hyväksyä. Jossakin paikassa tarvittiin sosiaalisia taitoja, kun palvelutehtävänä oli lasten ja nuorten kanssa toimimista. Kun palvelutehtävät olivat kevyitä, vastaanotettiin mielellään

palvelun suorittajia, joilla on pieniä rajoitteita, esimerkiksi liikuntarajoitteita tai joku sairaus, joka esti tekemästä raskasta fyysistä työtä.

6 YHDYSKUNTAPALVELUN SUORITTAJAT

Palvelun suorittaja on useimmiten 35–40 -vuotias mies, jolla on jonkinasteinen päihderiippuvuus. Hän kokee usein vaikeuksia työ- ja asuntomarkkinoille kiinnitymisessä ja elää usein sosiaalisesti eristynyttä elämää, taustalla on rikkoutuneita ihmissuhteita. Miespuolisista asiakkaista erottuu toisistaan 25–30 -vuotiaat ja 40–50 -vuotiaat asiakkaat. Yhteisenä piirteenä eri sukupolvien edustajilla on yleinen moniongelmaisuus, mutta erojakin on. Nuoremmilla on taustallaan varhain alkanut rikoshistoria ja päihderiippuvuus. Heillä ei ole kokemusta työssä olosta, eikä usein myöskään ammatillista koulutusta. Usealla on myös peruskoulu käymättä. Keski-ikäiset asiakkaat ovat olleet usein työmarkkinoilla ja myös naimisissa. Keskeinen syy heidän ajautumiseensa työttömyyteen ja avioeroon on yhä voimakkaammaksi muodostunut päihderiippuvuus, mikä usein on myös heidän palvelurikkomustensa taustalla. (Sosiaaliturvatyöryhmä 2006, 22.)

Yhden haastateltavan näkemys palvelun suorittajasta oli, että hän on vähän syrjäytynyt ja yksinäinen päihdeongelmainen mies, joka oli saanut rangaistuksensa rattijuopumuksesta. Toinen kuvasi palvelun suorittajan moniongelmaisena ja epävarmana. Haastateltavan mielestä suorittaja ei ole kuitenkaan tyhmä vaan hän on kiinnostunut ihmisistä ja tapahtumista ympärillään ja hänellä on mahdollisuus uuteen alkuun. Seuraavan haastateltavan näkemys oli, että palvelun suorittaja on normaali ihminen, jota ei pidä tuomita vaan kuka tahansa voisi olla samassa asemassa tulevaisuudessa. Haastateltava lisäsi, että jokainen palvelun suorittaja oli sopeutunut palvelupaikalle. Seuraava haastateltava oli sitä mieltä, että palvelun suorittaja on useimmiten mies ja tarpeellinen palvelupaikalle. Neljännen haastateltavan käsitys oli, että palvelun suorittaja on hölmöilyt nuori tai ajattelematon, joka on ajanut autoa päihtyneenä ja he suorittavat rangaistustaan helpoimmalla tavalla. Viimeisen haastateltavan mielestä palvelun suorittaja on aktiivinen ja suhteellisen omatoiminen henkilö, jolla voi olla ammattitaitoa ja hän tekee työnsä reippain mielin sekä yrittää hoitaa palvelutehtävänsä asiallisesti. Palvelun

suorittajien ikä vaihteli: *lähes kahdeksankymmentä vanhin ja seitsemäntoista ke-säisiä nuorimmat*. Palvelupaikasta riippuen palvelun suorittamisen aikana palve-lun suorittajista oli työttömänä suurin osa, töissä tai opiskelemassa suurin osa tai jopa kaikki.

Yleisesti ottaen haastateltavat olivat tyytyväisiä palvelun suorittajiin. Palvelun suorittajia kuvattiin mukaviksi ihmisiksi ja he olivat sopeutuneet palvelupaikalle. Yksi haastatelluista kertoi, että hän oli saanut muutamasta palvelun suorittajasta hyvän ystävän, ja että heillä oli ollut enimmäkseen palvelun suorittajia, jotka oli-vat hoitaneet yhdyskuntapalvelunsa asiallisesti: *meillä on ollut pääsääntöisesti hyviä suorittajia*. Tällä yhdyshenkilöllä oli ollut useita palvelun suorittajia, joilla oli ollut ongelmia muualla ja palvelupaikkaa oli tämän takia vaihdettu. Hän ei kui-tenkaan kokenut heille sijoittamista huonona asiana vaan päinvastoin ikään kuin luottamuksen osoituksena, vaikkakin hän oli pohtinut, että tällä tavalla saadaan tilastoja näyttämään paremmilta.

Kaikkien kanssa on mennyt todella hyvin ketkä on täällä ollut.

Jos suorittaja ei pärjää muualla, se tuodaan tänne mulle, mä olen jollaa ta-paa niiden semmonen lellikki... Ehkä nekin ajattelee sitä, jos tehdään seu-rantaa keskeytyksistä ja muista tällaisista. Tilastoja saadaan kaunisteltua, kun laitetaan tänne mulle sellainen, joka ei ole muualla pärjännyt.

6.1 Motivaatio

Haastateltavat olivat huomanneet, että useimmat palvelun suorittajat halusivat hoitaa rangaistuksensa kunnolla, kun vaihtoehtona oli vankila.

Semmoset, jotka on ollut joskus vankilassa ja pääsee suorittamaan yhdys-kuntapalvelua, niin kyllä ne osaa arvostaa sitä tosi pitkälle tai jos ei ole ol-lut vankilassa ja on miettinyt mitä olo siellä ois, niin kyllä ne haluaa hoitaa tän niin kuin kunnolla

Palvelun suorittajien työmotivaatioon oltiin yleisesti ottaen tyytyväisiä: *tyyydyttä-vin arvosanoin kaikki ovat täältä lähteneet, kaikki on selvinnyt työtehtävistä*. Osa palvelun suorittajista oli ollut varsin aktiivisia: *kyllä nää on kaikki sen tehnyt mitä on käsketty ja vähän enemmänkin*. Yksittäisistä suorittajista oli hyviä sekä huono-

ja kokemuksia. Joitakin palvelun suorittajia olisi voinut ajatella vakituiseen työsuhteeseen ja joidenkin ammattitaitoa oli hyödynnetty myöhemminkin. Kun taas joillakin palvelun suorittajilla oli ollut vaikeuksia motivoitua työhön palvelupaikalla ja sitä kautta rangaistuksen suorittamiseen: *se motivaatio ei löydy vaikka mitä tekis*. Oli huomattu, että joillakin nuorilla asenne työntekoon oli vielä lapsellinen ja työvälaineitä oli tahallaan rikottu. Mutta myös joillakin aikuisilla oli ollut ongelmia motivoitua työntekoon. Yleisesti haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että palvelutehtäviä tehtiin mielellään jo sen takia, että aika kului nopeasti.

Nuorilla on pikkasen se ajatusmaailma ja se oivaltaminen, ettei ne ole täällä päiväkodissa. Asenne voi olla vähän lapsellinen, että mitenkä pääsisi vähimmällä ja saatetaan jopa tahallaan särkeä työvälaineitä, ettei tarvitsisi tehdä töitä.

Palvelupaikalla oli kiinnitetty huomiota siihen, että yhdyskuntapalveluun pääsi helpommalla kuin aiemmin ja tästä johtuen myös ongelmia oli entistä enemmän. Arvioitiin, että tämä näkyisi myös palveluiden keskeytyksiä laskettaessa. Palvelun suorittajien joukossa oli henkilöitä, jotka eivät edes yrittäneet suoriutua rangaistuksestaan vaan pelkästään pitkittivät sitä ennen kuin lähtivät vankilaan. Myös joidenkin päihdeongelma oli niin vakava, että he eivät pystyneet olemaan palvelupäivinä palvelukunnossa. Jotkut olivat jo kolmatta kertaa rattijuopumuksesta tuomittuja. Päihdeongelma nähtiinkin palvelun suorittajien suurimpana ongelmana.

Mä olen huomannut, että laatu on huonontunut viime aikoina ja olen siitä sanonutkin. Se kriteeri kenelle suotiin se oikeus, oli aiemmin vielä ehkä asiallisempi, joskus tuntuu, että hepposin perustein on joskus annettu oikeus suorittaa. Se varmaan sitten myös näkyy keskeytyksissä. Meillä on ihan puhtailla papereilla, ettei yhtään poissaoloa, ei sairaslomia, suorittaa sen ajan ja sitten on taas sellaisia, jotka on kuin vastarannan kiiski, että niitä ei näy kuin kerran tai kaksi kuukaudessa täällä suorittamassa. Ei sovi vartalolle tai käsi on kipeä tai selkä on kipeä. Nää on nyt niitä poikkeustapauksia, joilla siten siitä ei tuu niin kuin mitään. Tahallaan vetkuttavat sitä. Nähtävästi ne menis mieluummin sitten vankilaan suorittamaan, mutta jossain vaiheessa sitten joutuvatkin. Sitten tietysti nää alkoholiongelmaiset. Se tulee sillä kuitenkin, jos se on saanut 120 tuntia ja neljä kuukautta pitää suorittaa, niin siinä on pelko, että se muutamana aamuna haiskahtaa. Ne ei osaa sitä alkoholin käyttöä ohjata, vaan se on niin kuin hetken mielijohteesta. -- Ennen se suotiin ensikertalaisille, mutta nyt on jo kolmatta kertaa ratista narahtaneita.

6.2 Palveluehtojen noudattaminen

Sellaisia tilanteita, joissa palveluehtoja ei noudatettu, oli ollut vähän palvelupaikoilla: *vain ja ainoastaan yksi tapaus jätti tulematta, muut ovat aina tulleet ja hoitaneet hommansa*. Haastateltava, jolla oli ollut lähes sata palvelun suorittajaa, kertoi, että rikkomuksina olivat olleet aiheettomat poissaolot sekä palvelupaikalla päihtyneenä oleminen ja parin nuoren työmotivaatioon oli puututtu, kun matkapuhelimet olivat häirinneet työntekoa. Palvelun suorittajien käyttäytyminen oli muutoin ollut moitteetonta. Hänen mielestään tähän oli vaikuttanut se, että palvelun suorittajille oli useaan kertaan kerrattu palveluehdot. Kaikki selvittelytilanteet olivat sujuneet asiallisesti. Yhden kerran eräs palvelun suorittaja oli suuttunut, kun hänen palvelukuntoaan oli arvioitu.

Näitä tilanteita on ollu hirveen vähän, olen kaksi kertaa soittanu koko aikana (kaksitoista vuotta), ensimmäinen syyllistyi näihin rikkeisiin, että tavaraa hävis ja toisella kertaa olen soittanut epäilyn, että mies ei ole työkykyinen, että on päihtynyt, mutta ei ollutkaan vaan ilmeisesti oli vaan niin kova krapula, että ei ollu kaikki kunnossa.

Eivät ole pahemmin purnanneetkaan, kun ovat jääneet kiinni rikkomuksista Yhden ainoan kerran reilun kymmenen vuoden aikana on suutahtanut, kun on arvioitu päihtymystä. Mutta hänkin jälkikäteen ymmärsi tilanteen, kun on häntä tavannut siviilissä.

6.3 Hyviä ja huonoja kokemuksia

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että hyviä kokemuksia palvelun suorittajista oli paljon. Hyvinä kokemuksina koettiin tilanteet, joissa palvelun suorittaja sai hyvällä mielellä yhdyskuntapalvelunsa loppuun asti suoritettua. Palkitsevana koettiin myös tilanteet, joissa oli saavutettu toimiva tiimi ja työtehtäviä tuli hoidetuksi. Jotkut palvelun suorittajat olivat toimineet vapaaehtoisena apuna joskus myöhemminkin. Hyviä kokemuksia olivat myös ne, kun palvelun suorittajat jäivät asiakkaiksi tai vierailivat palvelupaikalla jälkikäteen. Joku oli saanut suorittajista ystäviä ja palvelun suorittajan vanhempi oli kiitellyt, kun nuori oli saanut palvelunsa suoritettua. Haastateltavat kokivat positiivisena palautteena sen, kun moni palvelun suorittaja oli kätellyt pois lähtiessään. Tärkeänä koettiin myös se, että palvelun suorittajat halusivat moikata, kun tulivat jälkikäteen vastaan: *morjastavat, koska*

ovat kokeneet täällä olonsa positiiviseksi, heitä ei ole kohdeltu kaltoin ja hyväksytty ihmisinä.

Useampikin on käynyt täällä palvelun suorittamisen jälkeenkin. Viime viikolla kävi eräs mies tässä pyörähtämässä. Itse alkoi kertoamaan, että hän oli täällä kolme vuotta sitten. Heti sitten muistin miehen hyvin, kun hän täällä ajoi traktorilla puita. Hän lähti katsomaan paikkoja ja vähän aikaa siinä juteltiin. Tällä lailla monen kanssa hyvin myönteisiä jälkeinpäin kohtaamisia. Ei kertaakaan ole ollut häiriötä jälkikäteen vaan aina ollut myönteisiä kokemuksia.

Se on jo paljon, jos antaa kättä ja läppää olkapäälle, että thanks, että toivottavasti ei tavata näissä merkeissä enää.

Palvelun suorittamiseen liittyviä ikäviä tilanteita palvelupaikoilla oli harvoin tai ei ollenkaan. Aggressiivista tai uhkaavaa käyttäytymistä ei ollut esiintynyt. Eräs haastateltavista kuvasi tilannetta siten, että palvelutilanteisiin ei ollut liittynyt mitään tunteenpurkauksia. Hän toi esille, että kaikkien kanssa oli mennyt hyvin, vaikka palvelun suorittajana oli ollut henkilö, joka oli joskus aiemmin tuomittu henkirikoksesta. Eräälle haastateltavalle oli jäänyt mieleen ikävä tilanne, joka ei varsinaisesti liittynyt palvelusuorittamiseen. Hän muisti nuoren pojan, joka teki itsemurhan, kun yhdyskuntapalvelu oli päättynyt ja uusi oli alkamassa. Haastateltava koki silloin, että miksi hän ei ollut huomannut nuoren pahaa oloa. Yhdyshenkilö sai tarvitsemansa tuen säännöllisestä työnohjauksestaan, jonka työpaikka hänelle järjesti.

Yksi nuori poika on erikoisesti jäänyt mieleen. Oikein mukava nuori mies. Hän sai suoritettua palveluksensa ja olis aloittanut heti toista, mutta teki itse ratkaisun oman elämänsä suhteen siinä välissä. Se on jäänyt mun mieleen, että miks sen pojan tarvi toimia näin. Siinä mie koin vähän että, miksen mie nähnyt, että hän voi niin huonosti, että tappaa itsensä... Mulla on työnohjaus.

7 YHDYSKUNTAPALVELU RANGAISTUKSENA

Yhdyshenkilöt olivat pohtineet myös palvelupaikalla esiin tulleita asioita, jotka liittyivät yhdyskuntapalveluun rangaistuksena. Tässä luvussa esitellään näitä ajatuksia ja kokemuksia.

7.1 Toisen työ toiselle rangaistus

Eräs haastateltava oli miettinyt miksi hänen työnsä, josta hän sai palkkansa, oli toiselle rangaistus. Hän koki, että rangaistuksena teetettiin vaan tietynlaisia töitä. Hän oli jopa pohtinut, mikä oli hänen rikoksensa, kun hän oli saanut siitä yli kolmenkymmenen vuoden tuomion. Hän oli sitä mieltä, että työtä ei saanut käyttää rangaistuksena.

Minulla on vähän sellanen periaate, että työ on jotakin muuta kuin rangaistus. Tulee vähän sellainen outo kuva, jos niitä määrättyjä töitä teettää rangaistuksena vain. Sit olis tietty toinen juttu, jos teettäis joka tasolla. Voishan tonne ylemmälle tasolle ottaa vaikka Antero Kekkosen tiedottajaksi. Joku työ on sitten rangaistus, niin kuinka paljon se motivoi, kun jotkut tekee tätä työtä leipänsä eteen. Kyllä mie vähän mietiskelin itekseen, kun miekin olen näitä töitä tehnyt yli kolmekymmentä vuotta, että mikähän se mun rikos on, kun olen näin pitkän rangaistuksen saanut. Nää pääsee muutamalla tunnilla. Olkoon se heidän työnsä kuinka arvokasta, mutta sitä käytetään rangaistuksena toisilla.

7.2 Säännöllistä elämää

Jotkut haastateltavat olivat huomanneet, että yhdyskuntapalvelun suorittaminen oli vaikuttanut palvelun suorittajan päivärytmiin. Erään haastateltavan mielestä se oli vaikuttavin elementti koko rangaistuksessa. Normaaliin rytmiin ja elämäntapaan kiinni pääseminen oli johtanut siihen, että jotkut työttömät palvelun suorittajat halusivat palvelun jälkeen jatkaa säännöllistä elämää ja olivat tiedustelleet töitäkin yhdyshenkilöiltä. Palvelupaikalla olikin mietitty, että olisi hyvä, jos pystyttäisiin tarjoamaan palvelun suorittajalle rangaistuksen suorittamisen jälkeen jonkinlaista tukityötä.

Ainoa rangaistus on, että se joutuukin heräämään seitsemältä ja olemaan kahteentoista asti koko ajan valveilla. Kaveri sanoo suoraan, että jaaha, mä olen nyt lähös himaan ja normaalisti mä herään tähän aikaan. Mikä helvetin rangaistus se on, ainut rangaistus on, että se joutuu herää vähän aikaisemmin.

Ykskin kysyi tässä, että olisko mitään töitä. Hän itse toivoi, ettei lähde enää niihin samoihin kuvioihin, että ei voi lähteä siihen samaan kaveripiiriin. Tää aika minkä hän täällä oli, melkein vuosi, teki kyllä hyvää ja oli tosi

innostunut täällä olemaan. ...olis mahdollisuus järjestää ikään kuin tuki-työtä. Täälläkin menis yksi kaksi.

7.3 Leimautumista vai salassa

Yhdyskuntapalvelun suorittamiseen julkisella paikalla oli voinut liittyä leimautumista ja häpeän tai kunnian kokemuksia. Romanit olivat joutuneet julkisella paikalla palvelutehtäviä suorittaessaan huomion kohteeksi, koska osalla valtaväestöstä oli ennakkoluuloja: *romanit ovat työtä vieroksuva kansaa*. Eräs haastateltava kertoi, että romanit olivat palvelutehtäviä suorittaessaan kokeneet edustavansa rotuaan. He olivat olleet ylpeitä, kun pystyivät murtamaan ennakkoluuloja ja nostamaan koko rodun arvostusta. Jollekin palvelun suorittajalle julkiset palvelutehtävät olivat tuottaneet häpeää. Häpeä saattoi olla se kaikkein pahin elementti rangaistusta – jopa niin, että henkilö oli keskeyttänyt yhdyskuntapalvelunsa ennemmin kuin haravoinut paikalla, jossa perhe ja tuttavat olivat liikkuneet. Häpeän takia ei uusia palvelutehtäviä tarjottu vaan haastateltavan mielestä suorittajan oli kannettava vastuu tekemisistään. Häpeän kokemus tuli esille myös toisen haastateltavan kertomuksessa: *muiden nähden, kyllä se rangaistuksesta käy*.

Romanit ovat täällä julkisella paikalla työskennellessään ihmisten silmätikkuna. Vanhemmat ihmiset ovat pysähtyneet kattomaa, kun romani työntää ruohonleikkuukonetta täällä – tekee töitä. Ne on ajateltu, että romanit ovat työtä vieroksuva sakkia. Ovat oikein tulleet siitä sanomaan. ...se ajattelee, että mokaa koko rodun, jos ei tee mitään. Sehän niin kuin nostaa tummien arvostusta, että edes yksi tekee töitä ja se on just hän. Kun hän on niin kuin romanien edustaja täällä ja tekeekin töitä... Se kokee sen positiivisena. Mä olen sitä kysynyt miltä tuntuu tehdä töitä kun on silmät selässä. Ei he pelkää työntekoa, vaan valkolaisilla on sellainen ajattelumaailma. He tietää kyllä mitä ne ajattelee, mutta ne kääntää sen positiiviseksi. Ne oli hakeutunu tänne töihin, sen takia, että heitä kohdeltiin täällä kaltaisenaan ja ne sai positiivista palautetta. Ne tuli tänne mielellään. ...julkisella paikalla olo nostaa vain profiilia, kun heitä on haukuttu.

Sen sijaan joku julkisuuden henkilö esimerkiksi kauppias häpeää itseään, kun joutuu työskentelemään julkisella paikalla. Kun on nähnyt, että se on ollut tuolla liikkeessä myymässä ja nyt on täällä työntämässä ruohonleikkuukonetta tai haravoimassa. Eräs kieltäytyi haravoimasta, kun menttiin paikalle missä oli hirveesti liikennettä. Liian moni olisi nähnyt hänet. Joku vie lapsia tarhaan ja heidän lapset on tarhassa. Ne vanhemmat näkee, että hän on täällä haravoimassa. Tulee se julkinen häpeä silloin sille. Se julkinen häpeä voi sille olla kaikkein pahin, jonka tämä henkilö voi saada. Ei

rakennustyömies ja tommonen ajattele niin. Molemmat istuneet terassilla vaikka vierekkäin, kumpikin narahtaa ratista, toinen häpeää, toinen ei. Se on asenne kysymys, se on henkilökohtaisista omista ajatuksista kiinni, mitkä on ne arvot sillä henkilöllä, mitä se arvostaa. Häpeän takia ei uutta työtä järjestetä vaan täytyy kantaa vastuu siitä mitä on tehnyt. ...se jätti yhdyskuntapalvelun kesken ja meni mieluummin vankilaan. Jätti haravat siihen ja katos.

Eräs haastateltava kertoi puolestaan nuoresta palvelun suorittajasta, joka aina kotoa lähtiessään kertoi vanhemmilleen menevänsä harjoituksiin, kun hän todellisuudessa lähti suorittamaan yhdyskuntapalvelurangaistustaan. Haastateltavan mielestä tämä oli hyvä toimintapa, kun hän vertasi minkälaista nuorella olisi ollut vankilassa.

Molemmat henkilöt oli tuomittu samaan rangaistukseen. Toinen palvelun suorittaja keskeytti yhdyskuntapalvelunsa, koska julkinen häpeän kokemus oli niin voimakas ja toinen suoritti palvelunsa salassa perheeltään. Yhdyskuntapalveluun ei tuomita ilman henkilön suostumusta, mutta kuten yhdyskuntapalvelusuunnittelu-ryhmän (1990, 17) mietinnössä todetaan, suostumus koskee vain yhdyskuntapalvelua – ei siis tiettyä palvelutehtävää, koska suostumusta annettaessa ei palvelupaikkaa ole vielä määrätty.

7.4 Rankkaa vai helppoa

Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia siitä, minkälaista sitoutumista palvelun suorittaminen vaatii. Nähtiin, että palvelun suorittajalla oli rankkaa, kun he olivat päivisin töissä tai opiskelemassa tai asuivat toisella paikkakunnalla. Palvelupäivistä oli tullut pitkiä ja kulkeminen palvelupaikalle oli hankalaa, jos ei ollut enää ajokorttiakaan. Ajokorttittomuus oli vaikuttanut myös muuhun elämään, varsinkin jos henkilö joutui työnsä puolesta matkustelemaan.

Eivät helpolla pääse, koska pitää just tiettyinä aikana tiettyinä päivinä olla suorittamassa. Varmaan on välillä aika täys tätä touhua ku pitää olla tiettyyn aikaan aina siel ja siel.

Eräs haastateltavista oli huomannut, että jotkut palvelun suorittajat olivat alkuun ajatelleet, että yhdyskuntapalvelurangaistuksen suorittaminen oli helppoa. Palvelun suorittamisen aikana heidän käsityksensä oli muuttunut ja he olivat olleet sitä

mieltä, että he eivät helpolla päässeet. Monet palvelun suorittajat olivatkin toivoneet voivansa suorittaa rangaistuksensa nopeammin, mutta Kriminaalihuoltolaitos oli tehnyt heille selväksi, että rangaistus jaettiin samalle ajalle kuin vankilatuomio.

He myöntävät itsekin, että tämä on ihan selkeä rangaistus vaikka ensin saatavat ajatella, että kun sain tällaisen rangaistuksen, pääsen tästä kuin koira veräjältä. Mutta kun se jatkuu, kyllä ne sen myöntävät, että on tämä aika kova juttu.

Eräs haastateltava oli puolestaan huomannut, että nuorten puheissa yhdyskuntapalvelua ei mielletty rangaistuksena vaan sille jopa naureskeltiin. Kuunneltuaan nuoria haastateltava oli sitä mieltä, että muuntosuhde yksi tunti yhdyskuntapalvelua vastasi yhtä päivää vankilaa oli pielessä. Hänen mielestään palvelua pitäisi olla huomattavasti enemmän; tunti tuomiota vastaisi työpäivää. Lisäksi hän oli sitä mieltä, että palvelun kesken jättäminen oli tehty liian helpoksi. Muuntosuhde pitäisi olla tiukempi yhdyskuntapalvelusta vankilaan, kun suorittaja keskeyttää palvelunsa omasta tahdostaan.

Mulle vasta selvis tässä vähän aikaa sitten, että tunti ja päivä. ...kun mä kuuntelen näitä nuoria, kun joku saa ehdonalaista, niin eihän se ole mitään. Kun mä en jää mistään kiinni, niin ei mulla ole mitään hätää ja siitä nyt korkeintaan saa yhdyskuntapalvelua elikkä kumpaakaan ei mielletä millään lailla rangaistuksena. ...mä ymmärtäisin, jos ne saa vaikka 65 tuntia, niin se tarkoittais käytännössä 65 työpäivää. Eikä se, että ovat 4 tuntia täällä ja saavat neljä päivää anteeksi. Tää on suoraan johdantoa siitä, mitä mä kuuntelen näitä kavereita, kun ne naureskelee itte näitä tuomioita. ...kaveri joka jätti tulematta, mikäli mä ymmärsin oikein, hän joutuu nyt yhdeksän tunnin takia istumaan yhdeksän päivää. Tässähän annetaan minun mielestä mahdollisuus vähän sooloilla. Minun mielestä sanktion tulisi olla isompi, kun palvelu jää omasta syystä kesken. ...siinä vaiheessa tulee minun mielestä sellainen väärä mielikuva tälle suorittajalle, että tää on näin helppoo.

Jotkut haastateltavista olivat miettineet rangaistuksen ankaruutta teetetävinä palvelutehtävinä. He olivat pohtineet, saako rangaistus olla miellyttävä kokemus vai pitäisikö teettää enemmän ja rankempia töitä. Jos rangaistus on miellyttävä kokemus, voiko se jopa houkutella tekemään rikoksen – kun se ei ole pelottava kokemus. Kuitenkin oltiin sitä mieltä, että yhdyshenkilön tehtävä oli järjestää palvelutehtäviä ja kohdella palvelun suorittajia tasavertaisesti työntekijöihin nähden. Joku oli vielä miettinyt, että työn määrä ei ollut se mikä ratkaisi vaan se, että henkilö saapui paikalle oikeaan aikaan, oli tietyn ajan paikalla, oli palvelukunnossa ja teki ne tehtävät, jotka hänelle annettiin.

...rankempii töitä, että tuntuu se rangaistus todellisemmalta sitten. ...mun tehtävä on järjestää, ei ketään rangaista vaan järjestää työtehtäviä.

...jos ne kokee tän helpoksi, miellyttäväksi kokemukseksi täällä, oppiiko ne mitään. Onko se rangaistus. Tätä pähkäilen. Jos pääsee liian helpolla yhdyskuntapalvelusta, että se kattoo, että se ei ole niin kuin rangaistus, se houkuttaa lähtee rattiin kännipäissään. Siellä oli niin kiva olla, jos mie jään kiinni. Niin ku ne naisetkin sanoi, että hanki nyt vähän, että pääset tänne meidän kanssa. Onko se sitten semmoinen, että siihen mennään liian herkästi, lähetäänkin ajamaan kännipäissään, koska se oli miellyttävä kokemus. Ei nyt orjapiiskureita vaan, että hiellä pitää antsaitseman, jos se oiskin sel-laista - että pitäiskö pitää enemmän kovilla täällä, mutta kun mä pidän niitä samanarvoisina kuin näitä työntekijöitä.

7.5 Edullista yhteiskunnalle vai mahdollisuus yksilölle

Useat haastateltavat toivat esille, että yhdyskuntapalvelurangaistus oli paljon edullisempaa yhteiskunnalle kuin laittaa tuomitut vankilaan. Rangaistuksen olemassa oloa perusteltiin ensisijaisesti sillä, että se on hyvä tapa säästää yhteiskunnan rahoja. Huolissaan oltiin siitä, otetaanko rangaistus riittävän vakavasti oikeusministeriössä vai onko se vain välttämätöntä, kun se on edullisempaa yhteiskunnalle ja vankilat ovat täynnä.

Hyvä tapa säästää yhteiskunnan rahoja, nään sen kaikkein suurimpana pointtina.

Otetaanko tätä niin vakavasti sit kuitenkaan oikeusministeriössä vai onko tää vaan välttämätön paha. Ajatellaanko tässä ihan selkeästi rahaa vaan eli koska tämä tulee niin paljon halvemmaks kuin vankila ja vankilat on täysi. Rikollisia on vaikka kuinka paljon ja johonkinhan ne on laitettava.

Kriminaalihuoltolaitoksen ylijohtaja Maija Kukkonen myöntää, että hän joutuu puolustamaan ja selittämään, jopa oikeusministeriön sisällä, että yhdyskuntaseuraamukset ovat vaativia, oikeita rangaistuksia. Rangaistuksen tehoa mitataan yhä aika paljon pituudella ja ankaruudella. Hänen mielestään tehoa pitäisi ennemminkin mitata sillä, mitä rangaistuksella saadaan aikaan. ”Ajatus siitä, että ongelmaan nimeltä rikos puututaan ja että rikoksentekijälle voitaisiin opettaa rikoksettoman elämän malleja, ei ole kovin hyväksyttävä. Sen sijaan esimerkiksi päihdeongelmaan puuttuminen ja velvoittaminen hoitoon hyväksytään laajasti”. (Kukkonen 2003.)

Palvelupaikalla koettiin, että koska yhdyskuntapalvelu oli edullista yhteiskunnalle, perusteet tuomioon olivat löysemmät kuin aikaisemmin: *sen takia katsotaan nykyään vähän sormien läpi*. Tämä oli myös näkynyt palvelupaikoilla lisääntyneinä ongelmina – jotkut vain pitkittivät rangaistuksen suorittamista ennen vankilaan menoa ja päihdeongelmat olivat entistä vakavampia.

Se kriteeri kenelle suotiin se oikeus, oli aiemmin vielä ehkä asiallisempi, joskus tuntuu, että hepposin perustein on joskus annettu oikeus suorittaa. -- Tahallaan vetkuttavat sitä. Nähtävästi ne menis mieluummin sitten vankilaan suorittamaan, mutta jossain vaiheessa sitten joutuvatkin. -- Ennen se suotiin ensikertalaisille, mutta nyt on jo kolmatta kertaa ratista narahtaneita. Kun ne on viihtynyt meillä, ne haluaa tänne uudelleen.

Palvelupaikalla oltiin sitä mieltä, että jos palvelun suorittajalla oli vakava päihdeongelma, ei hän siitä eroon päässyt: *joka ratista on ja alkoholisoitunut, niin kyllä se kuningas on alkoholi, ei se pääse siitä eroon*. Oltiin myös sitä mieltä että, jos jouduttiin vankilaan, oli päihdekierre mahdollista katkaista siellä.

Myös vastakkaista näkemystä esiintyi. Tällöin oltiin sitä mieltä, että päihdeongelma ei parane vankilassa ja yhdyskuntapalvelu nähtiin mahdollisuutena. Päihdekierre olisi kuitenkin saatava tässä kohtaa poikki. Siihen ei riittänyt, että palvelun suorittaja sai yhdyskuntapalvelutunnit täyteen ja rangaistus tuli suoritettua. Sen lisäksi palvelun suorittajalle pitäisi tehdä koko elämäntilanteen kartoitus ja rakentaa tukiverkostoa sekä eri viranomaisten pitäisi työskennellä yhdessä Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Palvelun suorittajan ongelmat nähtiin yhteiskunnallisina ongelmina, kun ihmisen pitäisi olla tuottava, jaksava ja menestyvä pysyäkseen yhteiskunnan menossa mukana. Tällöin heikoimmat tai ehkä terveimmät alkoivat oireilla. Esitettiin, että jos syyllisiä pitäisi etsiä, sosiaalialan työntekijöitä voisi laittaa yhdyskuntapalveluun tekemisistään tai tekemättä jättämisistään. Koettiin hienona, että yhdyskuntapalvelu on otettu rangaistuksena käyttöön ja oltiin sitä mieltä, että Kriminaalihuoltolaitos teki sosiaalityötä.

...kartoitetaan henkilön mahdollisuudet ja ongelmat ja niihin niin kuin puututaan, että sellainen niin kuin puuttuu, että tietyllä lailla jää niin kuin (puhelin). ...eri instanssien pitäisi vakavasti rakentaa henkilölle sellaista tukiverkkoa, kuka minkäkin laista tarvii. Tilastoissa tietysti Kriminaalihuolto-

laitos hoitaa asiansa hyvin mitä useampi saa palveluksen suoritettua. Mutta ihmisen, yksilön kannalta se valitettavasti jää vain siihen.

Mikä on se instanssi, joka yhdessä krimin kanssa kartottaa todella henkilön mahdollisuudet jatkossa mahdollisesti välttää se kierre, että mennään seuraavaan asteeseen... Päihdeongelma on se monenkin kohdalla, että ennen aikainen hauta kutsuu. Tää voi olla liian kauniisti sanottu, mutta miusta ihmiselämä on liian arvokas hukattavaksi tähän näin. Jotenkin toivois, että näkee monenkin kohdalla olis valmiuksia todella päästä niin kuin yhteiskuntaan käsiksi.

Jos syyllisiä ruvetaan etsimään, niin voisikin löytyä oudoista paikoista, ei välttämättä oudoista paikoista, vaan tää järjestelmä on yksinkertaisesti sellainen että kaikki ei pysy syystä tai toisesta mukana tässä elämänpyörässä. Vois olla joskus syytä laittaa tuolta sosiaalipuolen ihmiset yhdyskuntapalveluun omista tekemisistä tai tekemättä jättämisistä. ...kyllä ihmisestä otetaan viimeiset niin kuin mehut pois työelämässä ja kaikella muullakin lailla. Sit heikommat ikään kuin tai voisi sanoa terveimmät, ikään kuin oirehtii. ...totta kai vanha aatamin asu monta kertaa kattoo, että itte toi on itsensä tollaseen tilaan laittanu, mutta kun taas pikkasen kattelee ja kuuntelee ei se ole ihan noin yksinkertaista tää elämä kaiken kaikkiaan kumminkaan.

Minusta oli hieno askel, että tällainen mahdollisuus luotiin. Suorittajat ovat itsekin todenneet sen. Kehittämisen varaa olis järjestelmässä. Täähän toimii hyvin, että Krimi hoitaa tehtävänsä, mutta useampia tahoja pitäis olla koolla. Tämä ei ole pelkästään palvelun suorittajan ongelma vaan näkyy koko yhteiskunnassa. Sosiaalipuolella tää sama tulee esille, perheeseen ne samat ongelmat kohdistuu, missä on pienet lapset. Tää on niin valtavan laaja kenttä. Tää kuuluu yhtenä osana sosiaalipuolen kokonaisuuteen. En tiedä miten se nyt lasketaan, mutta miun mielestä tää on yksi sosiaalityön muoto. Koko tää Kriminaalihuoltolaitos on minusta yksi sosiaalityön ketju.

8 YHTEISTYÖ KRIMINAALIHUOLTOLAITOKSEN KANSSA

Yhdyskuntapalvelurangaistus on kolmen toimijan, Kriminaalihuoltolaitoksen, palvelun suorittajan sekä palvelupaikan, yhteistyötä. Palvelupaikkojen jaksamista ja motivoituneisuutta voidaan edistää siten, että Kriminaalihuoltolaitos huomioi palvelupaikan intressin yhdyskuntapalvelua toteutettaessa. (Palvelupaikkaselvitys 2000, 15–17.) Kriminaalihuoltolaitos valvoo yhdyskuntapalvelun toteutumista käymällä palvelupaikalla ja pitämällä yhteyttä palvelupaikan yhdyshenkilöön (Sopimus yhdyskuntapalvelun palvelupaikan järjestämisestä). Jokainen palvelukerta valvotaan joko soittamalla tai käymällä palvelupaikalla (Heikkinen 2002, 258). Jos palveluehtoja on yhdyshenkilön mielestä rikottu, hänen on ilmoitettava

siitä heti Kriminaalihuoltolaitokselle. Kun kriminaalihuolto on saanut ilmoituksen, sieltä saavutaan palvelupaikalle selvittämään rikkomusta. Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä on käynnistää viipymättä selvitystyö ja tarvittaessa pysäyttää palvelun suorittaminen. (Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003.)

Yhteistyöhön Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa oltiin tyytyväisiä. Yhteistyö oli ollut kitkatonta ja vaivatonta ja toivottiin, että se jatkuisi. Tyytyväisiä oltiin siihen, että vaikka Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöillä oli paljon työtä ja he joutuivat työskentelemään tiukkojen sääntöjen puitteissa, he osasivat silti olla joustavia ja asiallisia. Oli huomattu, että kun yhteistyötä oli tehty pitkään, se sujui hyvin. Tunnettiin ja tiedettiin toisen toimintatavat. Yksi haastateltavista ilmaisi huolensa, koska hän koki, että henkilökunnan vaihtuvuus Kriminaalihuoltolaitoksessa oli suuri. Uuden ihmisen kanssa joutui aloittamaan yhteistyön taas ikään kuin alusta.

Kun yhteistyötä on kumminkin jo tehty ja he tietävät mitä mä haluan ja mä tiedän mitä he haluavat, niin se menee aika kevyesti tää homma. Aina helpompi, kun sä tunnet sen henkilön, joka on toisessa päässä.

Huolestuttaa toi työntekijöiden vaihtuvuus, kun just on saanut luotua hyvät suhteet...

8.1 Tietoa ja vaitiolovelvollisuus

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että he saivat Kriminaalihuoltolaitokselta tietoa riittävästi eri tilanteissa. He korostivat, että he osaavat kysyä ja olivat aina saaneet Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiltä riittävän vastauksen. Myös tiedonkulkuun oltiin tyytyväisiä. Eräs haastateltavista kuvasi tilannetta siten, että itse ei tarvinnut ottaa edes yhteyttä vaan joka palvelukerralla Kriminaalihuoltolaitokselta otettiin yhteyttä. Toinen haastateltava kertoi, että vaikka hän ei pitänyt oman organisaation tavasta hoitaa yhdyskuntapalveluun liittyviä asioita, hän oli kuitenkin tyytyväinen Kriminaalihuoltolaitoksen toimintaan. Organisaation sisällä muut henkilöt sopivat Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa palvelun suorittajista ja hän kyseli sen jälkeen tarvitsemiaan tietoja kriminaalihuollosta.

Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus ja tietyt asiat selvitetään kriminaalihuollon ja palvelun suorittajan välillä Kriminaalihuoltolaitoksen toimistossa. Kaikki haastateltavat ymmärsivät vaitiolovelvollisuuden merkityksen ja kokivat, että he saivat sen verran tietoa, mitä he tarvitsivat eli yleensä se oli päätös jatkosta: *täytyy hattua nostaa, että ovat heti meitä informoineet, mitä päätöksiä ovat tehneet*. Yleisesti oltiin myös sitä mieltä, että oli helpompikin, kun ei tarvinnut tietää kaikkea ja kriminaalihuolto hoiti ammattilaisena selvittelytehtävät. Toisaalta kuitenkin arvostettiin sitä, että yhdys henkilön mielipidettä kysyttiin, silloin kun se oli mahdollista.

Se on just tän työn luonne. Ei minun tarvitse tietää. Se ei kuulu mun toimenkuvaan siihen valvontatehtävään. Monesti helpompikin ehkä että en tiedä.

Kyllä sieltä tietoa tulee. ...ilmottavat sitten tännepäin, jos kaikki on nyt okei ja selvitys on saatu minkä takia on pois, että palvelu jatkuu. Silloinhan se toimii. He ilmottavat meille, että sopiiko meille, että palvelu jatkuu. Yhden kohdalla oli sitten, että hänet otettiin kiinni toisesta rikoksesta epäiltynä ja oli sitten kuukauden kaksi pois. Soittivat, että voitteko ottaa uudestaan tämän henkilön. Tämä toimii ihan hyvin. Olen jättänyt heidän harkintahan täytyy tietenkin olla ammatti ihmisenä ja heidän täytyy sitten osata kysyä, että mitä mieltä olette ja mitä siten voi kertoa. Ei ole ollut sellaisia tilanteita, että olisin jäänyt epävarmuuteen jostakin asiasta.

8.2 Yhdys henkilönä aloittaminen

Haastatellut olivat saaneet riittävästi ohjeistusta siinä vaiheessa kun he olivat aloittaneet yhdys henkilönä toimimisen. Osalle haastatelluista oli pidetty puolen päivän pituinen koulutustilaisuus ennen ensimmäisen palvelun suorittajan aloittamista ja osalle oli asiat käyty läpi yhdessä ensimmäisen palvelun suorittaja kanssa. Jotkut olivat saaneet tietoa myös kirjallisessa muodossa. Jotkut puolestaan olisivat kaivanneet kirjallista tietoa alussa. Toimintaa oli opittu hyvin myös tekemällä ja kysymällä, kun jotakin uutta oli tullut eteen. Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijät olivat osanneet aina ohjeistaa, kun neuvoja oli kysytty.

Kriminaalihuoltolaitos otti yhteyttä ja piti iltapäivän palaverin, joka toimi samalla koulutustilaisuutena. Sieltä tuli vähän oppia ja taustatietoa. ja se oli mielestäni riittävä. Jos jotain on ollut, niin mä olen soittanut ja se on selvitetty mulle välittömästi. Ei ole ollut tilannetta, jossa sanotaan, että en

nyt tiää vaan vastaus on tullut heti. Mä sain sellasen mapin, joka mulla on tuolla alhaalla vieläkin, jossa käsitellään yhdyskuntapalvelusuoritusta.

Jos ajatellaan tilannetta, kun alkoi yhdyskuntapalvelu silloin olis ollut hyvä joku paketti. Paketti voisi sisältää ihmissuhdetaitoja, pelisäännöt, mistä yhdyskuntapalvelussa on kysymys ja koulutusta siihen, että on erilaisia ihmisiä ja ihmistyyppejä.

8.3 Palvelun suorittaja aloittaa

Palvelu suoritetaan Kriminaalihuoltolaitoksen vahvistaman palvelusuunnitelman mukaisesti. Palvelusuunnitelma sisältää tiedot palvelutehtävistä ja palvelun päättymispäivän. Palvelusuunnitelmaan kirjataan myös yhdyskuntapalvelun suorittamista koskevat tarpeelliset ehdot. Kriminaalihuoltolaitos laatii erikseen palvelusta tar-kan aikataulun. Palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä palvelun suorittajan, palvelupaikan yhdyshenkilön ja Kriminaalihuoltolaitoksen kesken. (Laki yhdyskuntapalvelusta 6–7§; Asetus yhdyskuntapalvelusta 4§.)

Kun uudesta palvelun suorittajasta sovittiin, ensin Kriminaalihuollosta oli tullut yhteydenotto, jossa tarjottiin palvelun suorittajaa: *nyt meillä olis sulle sopiva, että mitä mieltä olet käydäänkö näytillä.* Tässä vaiheessa oli mahdollista kertoa mielipide, olisiko mahdollista ottaa tämä palvelun suorittaja. Tämän jälkeen Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä ja palvelun suorittaja kävivät yhdessä palvelupaikassa. Tapaamisen aikana haastateltava esitteli palvelutehtävät sekä muut käytännön asiat, Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä kertoi palveluehdot ja yhdessä katsottiin palveluaikatauluja. Mikäli järjestelyt sopivat, allekirjoitettiin palvelusuunnitelma. Järjestelyt ja ohjeistus oli ollut riittävää, kun uusi palvelun suorittaja aloitti. Hyväänä pidettiin sitä, että asiat oli käyty läpi kaikkien kolmen osapuolen kuullen. Tosin erään haastateltavan mielestä ensimmäinen käynti palvelupaikalla oli ollut joskus liian pikainen.

Uuden suorittajan kanssa tekevät tutustumiskäynnin, jolloin se ihminen saa katsoa luuleeko hän voitavansa suorittaa täällä palvelunsa ja mie saan katsoa miten mie kuvittelen, että hän tähän asettuu. Siinä käydään aina läpi miten palvelu suoritetaan ja miten pitää olla paikalla ja mie sanon omat ehtoni, jotka ovat sellaiset perusjutut mitkä sille ihmiselle kuulusi. Asiat käydään meidän kaikkien kolmen osapuolen kuullen, niin silloin ei jää epäselvyyksiä kenellekään. Tää kolmikantaneuvottelu on minusta erittäin hyvä.

Aika pikainen loppujen lopuksi on se tutustuminen kun yhdyskuntapalvelu alkaa... Joskus tulee mieleen, että vähän hätäisesti. Joskus jonkun kanssa keskustellaan pitkäänkin, jos mies on sen tyyppinen ja riippuu kuka tulee pääkallopaikalta.

8.4 Yhteistyö palvelupaikalla

Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä oli käynyt aloittamisen jälkeen palvelupaikassa yleensä silloin, kun yhdyskuntapalvelusta tarvittiin uutta aikataulua eli käytännössä noin kuukauden välein ja kun palvelu oli loppunut. Yleensä käynnit sovittiin etukäteen. Kriminaalihuolto valvoi tekemällä myös ennalta sopimattomia käyntejä eli niin sanottuja yllätyskäyntejä. Näitä käyntejä oli ollut palvelupaikoissa silloin tällöin tai joissakin palvelupaikoissa ei ollenkaan. Haastateltava kertoi eräästä yllätyskäynnistä, jossa Kriminaalihuoltolaitos valvoi myös hänen toimintaansa. Hänen mielestään se oli osa yhdyshenkilön työtä, koska siitä oli etukäteen hänelle kerrottu ja toisaalta myös tukena siinä, että työssä ei voinut huijata.

Tilannehan on se, että mähän en voi huijata, jos mä huijaan, niin mä järjestyän itseni vaikeuksiin. Yhden kerran on käynyt niin, että kriminaalihuollosta soitti, että miten menee, mä sanoin, että hyvin menee. Kaksi minuuttia, niin he kävelivät ovesta sisään – oltiin tässä kulmilla. Tää oli mulle merkki siitä, että he saattavat tarkastaa milloin vaan ja näin mulle alun perin kerrottiinkin. Mä olen sitä mieltä, että kun kerran näin on sovittu, niin näin se hoidetaan. Se on sitä myöten selvä.

Neljä kuudesta haastateltavasta oli sitä mieltä, että etukäteen sopimattomia käyntejä voisi olla enemmän. Yllätyskäynneillä lisätään heidän mielestään uskottavuutta, että palvelun suorittajat ovat tiukassa valvonnassa myös kriminaalihuollon taholta eikä pelkästään heidän taholtaan. Samalla tulisi vakuuttavuutta haastateltavien puheille yllätyskäynneistä. Ne eivät jäisi ikään kuin pelotteluksi, koska he ovat kertoneet kriminaalihuollon tekemistä yllätyskäynneistä palvelun suorittajille. Käynneillä olisi myös kannustava vaikutus. Ne osoittaisivat, että Kriminaalihuoltolaitoksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten palvelun suorittaja selviytyy palvelupaikassa. Kun palvelun suorittaja tavattaisiin palvelutehtäviä tekemässä, olisi se palkitsevaa palvelun suorittajalle sekä yhdyshenkilöllekin. Erityisesti päihdeongelmallisille ehdotettiin myös lisää valvontaa. Heille voitaisiin rutiinisti tehdä puhalluskoe ”ratsiapäivänä” ainakin kerran suorittajan palvelun aikana.

He ovat kuitenkin tiukassa valvonnassa sieltäkin taholta eikä pelkästään mun taholta.

Joskus vois olla kiva, että enemmänkin kävis täällä paikanpäällä ihan yllätyksenä. Mie olen sanonut suorittajille, että he tekevät täällä kontrollikäyntejä, että teitä kontrolloidaan jollakin lailla. Myöskin se on mielestäni sellainen positiivinen kannustin, että ei ole turha, että tänne niin kuin komenetaan. Se on osoitus, että välitetään ja halutaan nähdä miten mies selviää ja sitten kun on paikan päällä ja työtehtävissä, tekemässä työtä paraikaa. Sekin on sellainen palkitseva kokemus suorittajalle, miksei meillekin.

Haasteltavien mielestä Kriminaalihuoltolaitos oli hoitanut tehtävänsä hyvin ja asiallisesti, kun palveluehtoja oli rikottu: *sataprosenttisesti on tilanne hoidettu, kun on sattunut selvä rike.* Tyytyväisiä oltiin siihen, että epäilyihin suhtauduttiin vakavasti, tilanteet selvitettiin heti ja tarvittaessa tehtiin puhalluskoe alkometrillä. Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijän oli aina saanut kiinni, kun oli tarvinnut ja palvelun suorittajan kuntoa oli aina voinut pyytää tarkistamaan ja jos oli ollut tarpeellista, palvelu oli keskeytetty.

Siellä ollaan ehdottoman jäykkiä. Siellä ei paineta mitään villasella. Kun ilmoitetaan rikkeestä, ovat tulleet heti puolen tunnin sisällä, jos auto on vaan ollut konttorilla ja hoitanut homman heti pois. Ovat myös olleet heti valmiina täällä paikalla, jos olen etukäteen pyytänyt arvioimaan kuntoa. Nää on olleet hyviä tyttöjä täytyy sanoa.

8.5 Palvelun suorittajan valikoituminen

8.5.1 Suostumus ja soveltuvuus yhdyskuntapalveluun

Yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen edellytyksenä on, että henkilö on antanut suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen yhdyskuntapalveluna ja että hänen voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta (Rikoslaki 11 §). Pakkotyön teettäminen on kielletty kansainvälisillä sopimuksilla. Lisäksi henkilön tulee olla motivoitunut ja halukas palveluun, koska palvelu vaatii säännöllisyyttä ja aktiivista toimintaa pitkähkön ajanjakson kuluessa. (Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä 1990, 17; Yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksen laatiminen 2002.)

Edellytyksenä on myös, että henkilön voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta. Yhdyskuntapalvelun ottaminen seuraamusjärjestelmään on ollutkin merkittävä muutos siinä suhteessa, koska se mahdollistaa seuraamusta harkittaessa ottaa huomioon tekijän ominaisuuksia (Heikkinen 2002, 250). Tätä varten Kriminaalihuoltolaitos laatii tuomioistuimelle henkilöstä lausunnon, jossa arvioidaan hänen soveltuvuuttaan yhdyskuntapalveluun. Soveltuvuus selvitys on asiantuntijalausunto, jossa kiinnitetään erityistä huomiota henkilön päihteiden käyttöön, motivaatioon sekä kykyyn hoitaa asioitaan. Selvitystä varten henkilö kutsutaan haastatteluun ja lisäksi hankitaan tarpeellisia tietoja eri viranomaisilta. Lausuntoon kirjataan oleelliset asiat ja otetaan selkeästi kantaa henkilön soveltuvuuteen; soveltuu tai ei sovellu yhdyskuntapalveluun. (Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvityksen laatiminen 2002.) Selvityksellä on suuri merkitys, kun harkitaan henkilön tuomitsemista yhdyskuntapalveluun. Yhdyskuntapalvelun uskottavuus rangaistuksena sekä palvelupaikkojen riittävä saanti edellyttää, että yhdyskuntapalveluun ei tuomita henkilöitä, joilla ei ole edellytyksiä siitä suoriutumiseen (Mustajoki 2004, 371).

Haastatteluissa tuli esille, että haastateltavat luottivat siihen, että yhdyskuntapalveluun valittiin henkilöt: *siihen eivät kaikki pääse*. Kuvattiin, että valikoitumista tapahtui useammassa vaiheessa: kun henkilöstä tehdään soveltuvuus selvitys, tuomiota annettaessa, ja kun Kriminaalihuoltolaitos tarjoaa palvelupaikalle palvelun suorittajaa. Tyytyväisiä oltiin siihen, että kun Kriminaalihuoltolaitoksessa tiedettiin palvelupaikan toiveet ja tarpeet, näiden pohjalta tehtiin vielä valinta. Eräs haastateltavista kertoi, että hän ei tiennyt valintakriteereitä, mutta työpaikalle oli valikoitu palvelun suorittajat, koska heillä ei ollut suurempia ongelmia.

...ei ne Kriminaalihuoltolaitokselta ihan ketä vaan tänne laita

Kriminaalihuoltolaitos on jo tehnyt esivalintaa ja he esittävät, että tämä voisi sopia sulle. He tietävät mitä me ajatellaan näistä asioista ja tietävät soveltuuko meille. Ainakin tähän asti pelannut ihan hyvin. He tietävät meidän toiveet ja tarkoituksen ja kuinka paljon niitä voidaan pitää.

8.5.2 Rajoitteet

Neljä kuudesta haastatellusta oli lisäksi esittänyt rajoitteita palvelun suorittajien ja palvelun suhteen. Rajoitteita oli esitetty lähinnä rikoksesta, josta palvelun suorittaja oli tuomittu sekä palvelun ajankohdasta. Rikoksiin liittyviä rajoitteita perusteltiin aiemmilla huonoilla kokemuksilla tai toimintaympäristöön sopivuudella. Kaikki olivat sitä mieltä, että heidän toiveensa oli huomioitu Kriminaalihuoltolaitoksella. Kaksi haastateltavaa ei ollut esittänyt rajoitteita, mutta he olivat sitä mieltä, että Kriminaalihuoltolaitoksella tiedettiin, ketkä henkilöt heille sopivat. Joskus rikosrajoitteesta oli poikettu, kun Kriminaalihuoltolaitokselta oli tätä erikseen pyydetty. Tässä asiassa toivottiin avoimuutta niin, että kysytään asiaa suoraan, eikä niin, että tarjottaisiin palvelun suorittajaa kertomatta, että rikosrajoitteesta on poikettu.

Meillä on ehdot, että ei omaisuusrikollisia, koska meiltä on tavaraa hävinnyt täältä. Nyt ei ole enää hävinnyt mitään, kun on ollu näitä rattijuoppoja.

...kunhan ei ole narkkareita tai väkivalta tapauksia, koska tulee olemaan nuorten seassa ja homma ei silloin toimi.

Eräs haastateltavista kertoi, että hän oli asettanut palvelun suorittajan vastaanottamisen ehdoksi sen, että hän halusi aina tietää, mistä rikoksesta palvelun suorittaja oli tuomittu. Hän oli kysynyt sitä suoraan palvelun suorittajalta tai se oli kerrottu hänelle palvelun suorittajan suostumuksella Kriminaalihuoltolaitokselta. Hänen mielestään asiat sujuivat joustavimmin silloin, jos se kerrottiin hänelle. Hän korosti, että hänellä oli samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin kriminaalihuollon työntekijöillä. Myös toinen haastateltava halusi tietää rikoksen, vaikka se ei ollut varsinaisesti ehtona.

Kun henkilö tulee meille, mä haluan ensin aina tavata ja mä haluan tietää suoraan, mikä on tämä rikos, josta on saanut tuomion. Kriminaalihuoltolaitos on keskusteltu suorittajan kanssa ja tämä on suostunu siihen, koska se on mun ehtoni. Tuomiothan ovat julkisia, jos mä lähden tuomiokuntaan kysellemään, saa sen mun käsittääkseni tietää. Joustavimmin se käy jos ilmoittavat sen minulle, ilman että minä sitä kysyn. Tämä ei ole kritiikkiä vaan tarkoitan joustavuutta. Minullahan on kuitenkin samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin heilläkin. Joskus on käynyt niin, että mä en ole saanut sitä tietää ja mä olen sitten sanonut, etten ota sitä. Sitten olen sen saanut tietää. Palvelupaikkoja on niin vähän.

8.6 Tukea ja palautetta

Puolet haastatelluista kertoi, että he eivät koe tarvitsevansa tukea kriminaalihuol-
lost. He työskentelivät sosiaalialalla ja osa heistä sai tarvittaessa tukea työkave-
reilta tai työnohjauksesta. Loput haastatelluista rinnasti Kriminaalihuoltolaitoksen
järjestämän koulutuksen ja virkistystoiminnan tukemiseksi.

*Jotakin koulutusta kaipaisin. Olis varmaan meille kaikille hyödyksi, jotka
tässä ovat mukana minun lomien aikana.*

Palautetta toiminnasta oli yleisesti saatu vähän. Palautetta oli saatu siltä osin, että
apua olisi pitänyt pyytää, kun palveluehtoja oli palvelupaikalla rikottu. Haastatel-
tava oli sitä mieltä, että jos hän saa negatiivista palautetta, hän ei seuraavaa palve-
lun suorittajaa ota. Palautetta oli saatu myös, että palvelupaikka oli suosittu tai että
oli hyvä, kun oli ilta- tai viikonloppuna palvelua järjestävä paikka. Joku puoles-
taan koki palautteena sen, että hänelle tuotiin palvelun suorittajia, joilla oli ollut
ongelmia muualla. Yhdyshenkilöille järjestettävä virkistystoiminta ja koulutus ko-
ettiin myös palautteena, eikä muunlaista palautetta odotettukaan.

*En mie tiedä mitä palautetta mie odottaisinkaan, palaute tulee jonkun teat-
terin tai koulutuksen muodossa, että tulehan sitä sillä lailla, että meitä sillä
lailla autetaan jaksamaan*

8.7 Koulutusta, vertaistukea ja virkistystä

Useimmilla haastateltavilla oli jotakin koulutusta, joko ammattinsa, työnsä, va-
paa-ajan harrastuksensa kautta tai omaehtoisesti opiskelemalla hankittua, jota he
pystyivät hyödyntämään yhdyshenkilönä toimiessaan. Kukaan haastateltavista ei
kuitenkaan esittänyt, että yhdyshenkilönä toimiminen vaatisi jotakin kouluttau-
mista. Oltiin kuitenkin sitä mieltä, että koulutuksista tai opiskelusta oli ollut pal-
jon hyötyä. Neljä kuudesta haastateltavasta olikin kiinnostuneita lisäkoulutukses-
ta. Kaksi haastateltavaa sen sijaan sai mielestään riittävästi koulutusta jo muualta.
Kriminaalihuoltolaitos oli myös tarjonnut koulutusta, mutta koulutusta ei ollut ol-
lut tarjolla kaikkien haastateltavien yhdyshenkilönä toimimisen aikana.

Olen saanut koulutusta myös muualta, kun olen ollut järjestyksenvalvojana. Sen kautta on myös tullut tietoa päihteistä ja päihdeongelmaisen kohtaamisesta, että miten niitten kanssa käytyä.

Jos ei itsellään olis mitään kirjallista perustietoa psyyken toiminnasta, varmasti olis ollut monenlaista ehkä vaikeuttakin. Olen omaehtoisesti lueskellut.

Ei ole ollut mitään koulutusta. Jos koulutusta olis tarjolla, osallistuisin, ei olis pahitteeksi.

Koulutuksen aiheiksi joku ehdotti vuorovaikutustaitoja ja joku halusi tietoa huumeista, koska huumeongelmat olivat lisääntyneet. Joku oli kiinnostunut kuulemaan asiantuntijoita. Asiantuntijat voisivat kertoa, millaisin perustein yhdyskuntapalveluun voitiin tuomita ja voiko siihen liittyä muita tuomioita. Tietoa kaivattiin siksi, että yhdyskuntapalveluiden määrästä liikkui myyttejä: *viidettä kertaa yhdyskuntapalvelussa*. Eräs haastateltavista muisteli Kriminaalihuoltolaitoksen tarjoamaa koulutusta, jonka aiheena oli ollut aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen. Hän kertoi, että ihan hyvää asiaa, mutta koulutus ei ollut ihan vastannut tarpeita, jotka hänen mielestään liittyivät enemmänkin ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoihin.

Haastateltavien mielestä koulutustilaisuudet olisivat hyödyllisiä myös siinä suhteessa, että silloin pääsisi vaihtamaan kuulumisia muiden yhdyskuntalaisten kanssa. Neljää kuudesta haastateltavasta kiinnosti kuulla muista palvelupaikoista ja niiden kokemuksista - minkälaisia muut palvelupaikat olivat ja miten siellä oli selvitty erilaisista tilanteista. Tällainen tapaaminen voitaisiin järjestää koulutuksen yhteyteen tai omana tapahtumanaan.

Kun ollaan teatterissa tai retkellä ollaan vapaalla, mutta jos ollaan koulutuksessa voi tulla myöskin kokemusten vaihtoa. Pääsis vertaamaan, koska nää suorituspaikat on hyvin erilaisia. Se kiinnostaisi, miten ongelmatilanteista on selvitty muualla. Osais ennalta varautua siihen tilanteeseen.

Haastateltavat olivat arvostaneet sitä, että heitä oli muistettu esimerkiksi konsertin, teatterin tai retken muodossa. He kokivat sen kannustavana ja kiitoksena siitä työstä, mitä he olivat tehneet oman työnsä ohessa. Näihin tilaisuuksiin liittyi myös palvelupaikkoja yhdistävä tekijä. Eräs haastateltavista kuvasi tilannetta siten, että

oli mukavaa huomata, että tehty työ huomioitiin kuitenkin jossain, kun oli yrittänyt ylimääräistä tehdä oman työn lisäksi.

Koen kaiken sen mitä olen sieltä saanut positiivisena. Kouluttaminen, niin sanotut joululahjat ja joku Katri Helenan konsertti on ollut kannustavaa. Oi, että olin tyytyväinen, että pääsin tällaiseen konserttiin. Se on ikään kuin palkkio siitä työstä mitä on tehnyt. Joku teatteriesitys voi olla yks. Ne on suorituspaikkoja yhdistäviä juhlallisia hetkiä. Ollaan irti töistä ja voi ottaa rennommin. Ollaan käyty retkellä Hämeenlinnassa ja tutustumassa vankilamuseoon. Se on ollut kannustavaa ja ihan riittävää, ”kissa kiitoksella elää”.

Haasteltavat olivat sitä mieltä, että kaksi kertaa vuodessa voitaisiin järjestää yhteisiä tapaamisia yhdyshenkilöille. Ne voisivat koostua virkistytymisestä ja koulutuksellisesta osiosta. Koulutus voisi olla yhtenä päivänä tai ikään kuin valmennusta tunti silloin tällöin. Tyytyväisiä oltiin yhteenkin tapaamiskertaan vuodessa, sillä ymmärrettiin, että taloudelliset tekijät vaikuttivat siihen, mitä voitiin järjestää.

9 TUTKIMUSPROSESSI

9.1 Teemahaastattelut

Haastatteluun liittyvät teemat kokosimme yhdessä Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden kanssa (Liite 1). Olin koonnut alustavan teemarunon, jota muokkasimme heidän tarpeidensa mukaiseksi. Teema-alueiden tuli olla riittävän väljiä, jotta tutkittavan ilmiön moninainen rikkaus saatiin paljastettua. Toisaalta teema-alueita ja jopa kysymysmuotoja tuli hahmotella niin pitkälle, että turvattiin tarvittava tiedon saanti. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 66, 103.) Kun teemat olivat valmiina, oli haastattelujen vuoro.

Ensikontaktini yhdyshenkilöihin otin puhelimitse. Olin saanut Kriminaalihuoltolaitokselta yhdyshenkilöiden yhteystiedot ja haastatteluun valikoituivat kuusi yhdyshenkilöä, jotka tavoitin ensimmäisinä. Puhelun aluksi esittelin itseni ja avasin keskustelun toteamalla, että te toimitte yhdyskuntapalvelun yhdyshenkilönä. Koeitin aikaansaada henkilökohtaisen kontaktin ja kiinnostuksen heräämään. Tämän jälkeen kysyin, olisiko hetki aikaa keskustella. Kaikilta löytyi aikaa, jolloin

kerroin, että teen opinnäytetyönä tutkimusta, jossa kerätään yhdyshenkilöiden kokemuksia yhdyskuntapalvelusta. Korostin, että tutkimus ei vaadi tietoja vaan olen kiinnostunut kokemuksista. Kerroin, että tarkoitukseni on haastatella henkilöitä, joilla on kokemusta yhdyshenkilönä toimimisesta. Mainitsin, että hän olisi juuri tällainen henkilö. Kerroin myös, että tutkimus tehdään yhteistyössä Kriminaali- huoltolaitoksen kanssa ja olin saanut Kriminaali- huoltolaitokselta tutkimusluvan ja hänen yhteystietonsa. Haastattelut tulisivat sellaisenaan kuitenkin vain minun käyttöni ja tutkimustulokset esittäisin nimettöminä. Lopuksi vielä motivoin osallistumaan haastatteluun toteamalla, että ilman yhdyshenkilöitä ei yhdyskuntapalvelu ole mahdollista ja että tutkimuksessa kerätyn tiedon avulla olisi tarkoitus kehittää yhteistyötä hänen ja Kriminaali- huoltolaitoksen välillä. Tässä vaiheessa kysyin suostumusta haastateltavakseni. Jokainen tavoittamani yhdyshenkilö suostui ja sovimme haastattelupäivän. Puhelun lopuksi varmistin vielä, että haastateltavalle sopii, että nauhoitan haastattelun. Kenelläkään ei ollut mitään nauhoittamista vastaan.

Olin etukäteen varautunut siihen, että kaikki haastateltavat eivät pysty tai eivät halua tavata omissa tiloissaan. Kun sovin haastatteluja, kaikki haastateltavat olivat kuitenkin tarjonneet tilojaan käyttöömme. Tässä yhteydessä olin vielä varmistanut, että tilat olisivat sellaiset, joissa voisimme rauhassa tehdä haastattelut. Haastattelut sovittiin tehtäväksi kesäkuun 2006 aikana ja kaikki paitsi yksi haastattelu toteutuivatkin suunnitellusti. Yhden haastateltavan jouduin vaihtamaan, koska hänelle tuli ylimääräistä menoa ja hän oli jäämässä lomalle. Lopulta haastattelut jatkautuivat kolmen viikon ajalle.

Haastatteluympäristöinä olivat kesäinen päivä ulkona, toimisto-, kokous- sekä keittiötilat. Ulkona haastattelua tehdessä on tärkeää huomioida, että ylimääräiset äänet eivät häiritse haastattelun äänitystä. Vaikka ylimääräisenä äänityksessä kuuluivat vain luonnon äänet, oli äänityksestä ajoittain hankalaa saada selvää. Haastatteluihin pukeuduin rennosti, mutta siististi. Tarkoitukseni oli, etten olisi liian virallinen. Haastattelun arvokkuutta ja luottamuksellisuutta toin kuitenkin heti alkuun esille näyttämällä Kriminaali- huoltolaitoksen myöntämän tutkimusluvan ja antamalla allekirjoitettavaksi suostumuslomakkeen haastatteluun (Liite 2). Lomakkeen tekstissä korostettiin haastateltavan arvokkaita ajatuksia, jotka halusin

kerätä talteen äänittämällä haastattelun. Tekstissä kerrottiin myös, mihin haastatelluaineistoa käytetään. Olin haastatteluja sopiessani kertonut näistä asioista, mutta kertosin ne vielä ja annoin mahdollisuuden kysyä ennen varsinaisen haastatteluosuuden aloittamista. Haastateltavat eivät kaivanneet lisätietoa tässä vaiheessa.

Haastattelun alussa esittelin läpikäytävät teemat, jotta haastateltava pystyi orientoitumaan siihen, mitä oli tulossa. Kerroin, että minulla oli aiheita, joita kävisimme läpi, mutta hän voi halutessaan kertoa myös vapaasti hänelle tärkeistä yhdyskuntapalveluun liittyvistä asioista. Tällä halusin tarjota mahdollisuuden tuoda esille niitä tärkeitä asioita, jotka eivät muuten tulisi esille. Haastattelut muotoutuivat haastateltavan näköisiksi. Joku kertoi kokemuksistaan lyhyen ytimekkäästi ja toinen taas syvällisesti eettisesti pohtien. Toinen asia, joka vaikutti haastatteluihin, oli se, että yhdyshenkilöillä oli vaihtelevasti kokemuksia: neljästä yhdyskuntapalvelun suorittajasta lähes sataan suorittajaan. Vaikka kokemukset olivat yhtä arvokkaita, oli toisille kokemuksia ehtinyt kertyä enemmän. Haastattelut vaihtelivatkin pituudeltaan tunnista - kahteen ja puoleen tuntiin. Myös haastateltavien kokemukset haastateltavana olemisesta vaihtelivat: tunnin haastattelun jälkeen haastateltava koki puhuneensa jo paljon sekä pitkään ja reilun kahden tunnin jälkeen toinen haastateltava koki, että oli ollut mukavaa purkaa sydäntään, kun ensimmäisen kerran, joku oli kiinnostunut näistä kokemuksista.

Haastattelut aloitettiin ensimmäisestä tema-alueesta ja tämän jälkeen ne etenivät kunkin haastateltavan mukaisesti. Usein haastattelu siirtyi luonnollisesti toiseen tema-alueeseen, jolloin käytin tilannetta hyväksi ja esiin tullut asia käsiteltiin. Tämän jälkeen palattiin takaisin kesken jääneeseen aihealueeseen (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 104). Yhdessä haastattelussa haastateltava aloitti itse aktiivisesti keskustelun. Keskustelussa pysyttiin kuitenkin asiassa, joten ei ollut mitään aihetta keskeyttää keskustelua. Kun myöhemmin tuli luonnollinen hetki, esittelin läpikäytävät teemat. Tärkeää olikin huolehtia, että tema-alueet tulivat käytyä läpi, oli järjestys sitten mikä tahansa. Haastattelun aikana esitin ”ymmärsinkö oikein, että” - tai ”tarkoititko, että” -kysymyksiä, joilla varmistin, että olin tulkinut asiaa oikein ja usein haastateltava, kuultuaan oman vastauksensa toisen suusta, halusi sitä vielä täydentää. Esitin myös tarkentavia kysymyksiä, jotta haastatteluihin tulisi syvyyttä ja vastaukset eivät jäisi vain yleiselle tasolle (ks. Hirsjärvi & Hurme

2001, 104). Haastattelut muodostuivat keskustelutilanteiksi, sillä erotuksella, että en esittänyt mielipiteitä vaan keskustelin ikään kuin haastateltavan maailmasta käsin, yrittäen tavoittaa hänen kokemuksiaan ja ajatuksiaan.

9.2 Aineiston käsittely ja analysointi

Haastattelut äänitin mp3-soittimella, kun olin ensin todennut koulun nauhurin äänittävän ylimääräistä kolinaa. Tämä osoittautuikin hyväksi valinnaksi, koska digitaalissa muodossa olevan mp3-tiedoston sai heti talteen tietokoneelle, eikä tarvinnut ostaa nauhoja eikä murehtia niiden toimintakunnosta puhumattakaan niiden loppumisesta ja kääntämisistä kesken haastattelun. Valitettavasti kirjoittamisen äänityksestä tekstitiedostoksi joutui edelleen tekemään, ellei ollut varaa palkata tähän ammattilaista. Itse kirjoitettuna haastattelut tulivat kuitenkin vielä tutummiksi kuin mitä ne olivat haastattelujen jälkeen. Äänityksen purkaminen ja kirjoittaminen tekstitiedostoksi oli kuitenkin helpompaa käyttämällä tietokoneen ääniohjelmaa kuin käytössäni olevaa nauhuria. Itse kokeilin sekä Windows Media Playeria että Winamp – ääniohjelmia ja molemmat toimivat hyvin. Äänityksiin tarvittaessa palaaminen oli myös helppoa, kun olin laittanut tekstitiedostoihin muistiin kellonaikoja äänityksestä. Haastattelujen puhtaaksikirjoittamisen aloitin heti kunkin haastattelun jälkeen. Tämä oli työläs ja aikaa vievä vaihe. Jouduin paikoitellen kuuntelemaan moneen kertaan aineistoa, jotta sain selvää, mitä haastateltava oli sanonut. Pienikin ero saattoi muuttaa lauseen merkitystä. Kun aineisto oli vihdoinkin kirjoitettu, alkoi tutkimuksen haasteellisin vaihe eli aineiston analysointi.

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä sekä järjestystä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineisto tiivistetään kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Aineiston analysointi on laadullisessa tutkimuksessa aineistolähtöistä. Etukäteen asetettujen muuttujien sijasta jäsennetään aineistosta käsin ne teemat, jotka ovat merkityksellisiä. (Kiviniemi 2001, 68; ks. myös Eskola & Suoranta, 1998, 19.) Kun aineisto on kerätty teemahaastatteluilla, on luonnollista järjestää aineisto

teemoittain. Tämä tapahtuu poimimalla jokaisesta haastattelusta teemaan liittyvät kohdat. (Eskola 2001, 143.)

Olin jo aiemmin purkanut jokaisen haastattelun omaan tekstitiedostoonsa. Tämän jälkeen annoin jokaiselle haastateltavalle oman värikoodin, jonka värillä värjäsin tiedoston tekstin. Kun seuraavaksi ryhdyin ryhmittelemään aineistoa alkuperäisten teemojen mukaisesti, tunnistin saman haastateltavan tekstit ja laitoin ne peräkkäin. Värikoodin avulla pystyin myös tarvittaessa palaamaan alkuperäiseen haastatteluun. Kävin haastattelut yksitellen läpi ja kopioin sekä liitin tekstiä aina kyseisen teeman alle. Alkuperäisten teemojen lisäksi tuli myös uusia teemoja, esimerkiksi ”palvelun suorittajan valikoituminen”, kun huomasin uusia usealle haastateltavalle yhteisiä piirteitä (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 173). Näiden kohdalla toimin samoin: kopioin ja liitin tekstiä kyseisen teeman alle. Haastattelut luin huolellisesti läpi, sillä yhdessä tekstikohdassa saatettiin puhua useasta teemasta. Kun aineisto oli järjestetty teemoittain, aloin jäsentämään sitä teema kerrallaan. Käytin usein apuna miellekarttaa, kun analysoin pitkiä vastauksia ja kun tekstiä teemasta oli runsaasti. Miellekartan avulla sain jäsenneltyä aineistoa pienempiin osiin, jotka olivat helpommin hallittavissa. Luokittelin vastauksia ja tein yhteenvetoja sekä huomioin poikkeavat vastaukset. Lopuksi tulkitsin omin sanoin aineistoa ja valitsin esimerkit, jotka jätin aineistosta. Esimerkkejä jätin suhteellisen paljon, koska uskoin, että Kriminaalihuoltolaitoksessa ollaan kiinnostuneita nimenomaan yhdyshenkilöiden äänistä.

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen tutkimusväline. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tutkijan onkin tärkeää tunnistaa omat arvonsa, ennakkoluulonsa ja – käsityksensä, jotta ne vaikuttaisivat mahdollisimman vähän itse tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 1998, 17–18, 211.) Tutkijana minulla oli hyvä asema suhteessa tutkimuksen aiheeseen. Harjoittelujaksollani olin saanut hieman käsitystä yhdyskuntapalvelusta, joten en joutunut lähtemään täysin vieraasta aiheesta. Tärkeänä näin kuitenkin

sen, että en ollut liian lähellä tutkimusaihetta, joten pystyin katsomaan asioita ulkopuolelta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa perinteiset luotettavuuteen liittyvät termit, kuten reliabiliteetti, validiteetti ja yleistettävyys, ovat herättäneet kritiikkiä, koska tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ovat erilaiset. Pohjimmiltaan tutkimuksen arvioinnin taustalla on kuitenkin kysymys sen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta, vaikka käsitteet voivat vaihdella eri tutkijoiden kesken. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida aineiston yhteiskunnallisen merkittävyyden ja riittävyyden sekä analyysin kattavuuden, arvioitavuuden ja toistettavuuden kannalta. (Eskola & Suoranta 1998, 211–215; ks. myös Hirsjärvi ym. 2004, 217.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta ei ole tarkoitus tehdä yleistäviä päätelmiä (Eskola & Suoranta 1998, 66; Hirsjärvi ym. 2004, 171). Tutkimuksessa haastattelutavat kertoivat kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Kokemukset ovat ainutlaatuisia, koska ne syntyvät suhteessa kunkin henkilön todellisuuteen. Saman kulttuurin jäsenenä kaikilla on myös yhteisiä piirteitä. Tämän vuoksi voidaan ajatella, että jokaisen yksilön kokemus kertoo myös jotakin yleistä. Merkittävänä voidaan pitää samanlaisuutta, mutta myös erilaisuutta. Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut löytää yleistyksiä vaan enemmänkin ymmärtää sitä ympäristöä, jossa haastateltavat toimivat. (Ks. Laine 2001, 28–29.) Tässä mielessä tutkimuksen aineistoa voidaan pitää merkittävänä.

Tutkimuksen aineisto koostui kuuden yhdyshenkilön haastattelusta. Laadullisessa tutkimuksessa kohde joukko valitaan tarkoituksen mukaisesti ja tällöin tutkimus perustuu pieneen tapausmäärään. Tutkimus voi olla jopa yhden tapauksen tutkimusta. (Eskola & Suoranta 1998, 61; Hirsjärvi ym. 2004, 155.) Aineisto oli monipuolinen, sillä palvelupaikkoja edustivat niin kunta, valtio, seurakunta kuin yhdistyksen eli kaikki palvelupaikkojen järjestäjryhmät olivat edustettuina. Mukana olivat päivä-, ilta- ja viikonloppuina palvelua järjestäviä palvelupaikkoja. Palvelun suorittajia oli ollut hyvin erilainen määrä: neljästä liki sataan palvelun suorittajaan. Näin ollen aineisto sisälsi kokemuksia erilaisista palvelupaikoista. Kohdejoukossa ei ollut kuitenkaan palvelupaikkoja, jotka eivät olleet pitkään aikaan

ottaneet palvelun suorittajia. Tästä syystä aineisto saattoi antaa paremman kuvan yhdyskuntapalvelusta palvelupaikalla kuin mitä tilanne on kokonaisuudessaan. Aineiston runsautta voidaan kuvata määrällisesti monella eri tavalla, esimerkiksi sivuina puhtaaksi kirjoitettua tekstiä tai tiedoston kokona (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tässä mielessä voidaan sanoa, että materiaalia oli runsaasti, koska haastattelut olivat suhteellisen pitkiä. Haastatteluja tehdessäni olin myös pyrkinyt siihen, että aineistossa olisi syvyyttä ja se olisi rikasta. Koska aineisto oli monipuolista sekä rikasta ja sitä oli runsaasti, voidaan sanoa, että aineistoa oli riittävästi.

Laadullisen tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua myös aineiston kylläntymisestä, jolla tarkoitetaan sitä, että uudet haastateltavat eivät enää toisi tutkimuksen kannalta uutta tietoa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija alkaa kerätä materiaalia päättämättä etukäteen haastateltavien määrää ja lopettaa haastattelut siinä vaiheessa, kun haastateltavilta ei tule enää uutta tietoa. (Ks. Eskola & Suoranta 1998, 61–64; Hirsjärvi ym. 2004, 171.) Resursseistani johtuen olin päättänyt jo etukäteen haastateltavien määrästä. Koska tutkimustehtävänä oli kokemusten kuvaus, en voi sanoa, että aineisto olisi ollut kaiken kattavaa, joskin samoja vastauksia alkoi esiintyä. Toisaalta riippuu myös aina tutkijasta kuinka paljon uusia asioita hän uudesta haastattelusta löytää (ks. Hirsjärvi ym. 2004, 171).

Luotettavuutta voidaan arvioida myös tutkimusaineiston analyysin kattavuudella. Kattavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija ei perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin aineistosta (Eskola & Suoranta 1998, 216). Aloitin puhtaaksi kirjoittamisen ja aineiston analyysin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, koska tämä paransi aineiston laatua (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 185). Analyysivaiheessa kuuntelin vielä äänitykset haastatteluista ja luin tekstejä, jotta haastattelut olisivat kokonaisuudessaan mieleissäni. Kun järjestin aineistoa teemoittain ja teema kerrallaan, huomioin vastauksen sijoittumisen muuhun puheeseen ja tätä kautta pyrin ymmärtämään ilmaisun merkitystä paremmin ja sijoittamaan ilmaisun oikean teeman alle sekä luokittelemaan ja tulkitsemaan sitä oikein.

Analyysin arvioitavuudella tarkoitetaan sitä, että lukijan täytyy kyetä seuraamaan tutkijan päättelyä ja lukijalle annetaan edellytykset hyväksyä tai hylätä tulkinnot.

Toistettavuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että esitetään analyysissä käytettävät luokittelu- ja tulkintasäännöt (Eskola & Suoranta 1998, 217). Tämän takia tutkimukseni sisältää paljon kuvauksia tutkimusprosessista ja tulosten yhteyteen on jätetty aineistokatkelmia. Haastattelun teemarunko on liitteenä ja tutkimustulokset on esitetty analyysin jälkeisten teemojen mukaisesti. Näin lukija pystyy seuraamaan tehtyjä valintoja ja tulkintoja sekä arvioimaan niiden oikeellisuutta.

9.4 Matkan varrella opittua

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen ja haastava matka, johon on kuulunut ylä- ja alamäkiä. Kiinnostus aiheeseen ei ole missään vaiheessa loppunut, mutta lyhyt tekemiseen varattu aika on painanut harteilla. Toki lyhyessä ajassa on hyvätkin puolensa: tulee tehdyksi ja asia on tuoreena mielessä. Kirjallisuutta on ollut mielenkiintoista lukea, tosin ongelmana on ollut asiaan liittyvän materiaalin löytäminen. Haastatteluja tein mielelläni ja keskustelut haastateltavien kanssa olivat antoisia. Haastattelujen puhtaaksikirjoittaminen olikin sitten tosi puuduttavaa ja hidasta. Analyysivaiheessa puolestaan usko tuntui välillä loppuvan, kun materiaalia oli paljon. Haastatteluja oli kuusi, mutta tekstiä oli silti lähes sata sivua. Analyysivaiheeseen liittyivät kuitenkin myös useat onnistumisen kokemukset, kun aineistopalaset alkoivat loksahdella paikoilleen.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä tarkentuu tutkimusprosessin edetessä. Olen osittain kompastunut aloittavan tutkijan ongelmaan, koska olisin voinut rajata tutkimustehtäväni ja tehdä selkeämmäksi tehtävän annoksi kuin se nyt on. (Ks. Kiviniemi 2001, 71.) Toisaalta pidin kuitenkin tärkeänä kuvata yhdyshenkilöiden kokemuksia monipuolisesti, jolloin tutkimus palvelee myös yhdyshenkilöitä, jotka ovat olleet kiinnostuneita toistensa kokemuksista ja myös mahdollisia uusia palvelupaikkoja. Tutkimusta voidaan pitää eräällä lailla kartoittavana tutkimuksena, koska vastaavaa ei ole aikaisemmin tehty. Näin ollen jätän lukijan arvioinnin varaan sen, mikä tutkimuksessa kiinnostaa.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miltä yhdyskuntapalvelun toteuttaminen näyttää palvelupaikalta katsottuna. Tutkimuksessa kuvattiin yhdyshenkilöiden ajatuksia, kokemuksia ja tunteita. Näitä tarkasteltiin kahdesta eri näkökulmasta: millaisia kokemuksia ja ajatuksia yhdyshenkilöillä on palvelupaikan järjestäjänä ja yhdyshenkilönä toimimisesta sekä palvelun suorittajista ja miten yhdyshenkilöt kokevat yhteistyön Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Nämä osiot ovat osittain päällekkäisiä, mutta tällä on haluttu varmistaa se, että kokemuksia tarkastellaan mahdollisimmin monipuolisesti ja useasta näkökulmasta. Kerätyn tiedon avulla voidaan kehittää yhteistyötä nykyisten palvelupaikkojen ja Kriminaalihuoltolaitoksen välillä. Tietoa voidaan myös hyödyntää, kun hankitaan uusia palvelupaikkoja, kertomalla nykyisten palvelupaikkojen kokemuksista. Myös yhdyshenkilöt itse ovat olleet kiinnostuneita toistensa kokemuksista.

Kokonaisuutena voidaan sanoa, että yhdyskuntapalvelun toteuttaminen palvelupaikalta katsottuna näyttää hyvältä. Puolet palvelupaikoista on lähtenyt mukaan ensisijaisesti siitä syystä, että he saavat palvelun suorittajan työpanoksen hyväksyä. Nämä palvelupaikat ovat hyötyneetkin palvelun suorittajista. Tarkastelen ensisijaista palvelupaikkana olemisen syytä siksi, että sitä voidaan verrata siihen, mitä palvelupaikat ovat palvelun suorittajilta odottaneet ja miten odotukset ovat toteutuneet. Palvelun suorittajat on koettu jopa entistä tärkeämpinä, koska tehtävät ovat lisääntyneet työpaikalla. Parasta on ollut, jos palvelun suorittaja on päässyt tekemään ammattitaitoaan tai muuta osaamistaan vastaavia töitä. Linderborg ja Takala (2003b, 38; 1994, 111–114) ovat tutkimuksessaan todenneet, että tällaiset palvelutehtävät ovat olleet myös palvelun suorittajille motivoivia. Tällöin hyöty on ollut molemminpuolinen, ja jos palvelun suorittaja on motivoitunut työtehtäviin, helpottaa se myös yhdyshenkilön työtä.

Puolet palvelupaikoista on lähtenyt mukaan ensisijaisesti jostakin muusta syystä kuin hyötynäkökulmasta. Palvelupaikkana toimiminen sopii palvelupaikan arvo maailmaan tai se nähdään yhtenä palveluna muiden tarjottavien palveluiden joukossa. Näiden palvelupaikkojen yhdyshenkilöt ovat kokeneet useammin, että palvelupaikassa ei ole hyödytty palvelun suorittajista. Saatu hyöty on riippunut

pitkälti palvelun suorittajan aktiivisuudesta sekä siitä miten hän on sopeutunut palvelupaikkaan. Nämä paikat ovat tarjonneet palvelujaan jollekin asiakasryhmälle ja palvelun suorittajat ovat toimineet näiden asiakkaiden keskuudessa. Yhdys henkilön työn suurimpana haasteena on saatettukin pitää sitä, että palvelun suorittaja on saatu sopeutumaan työympäristöön. Käytännössä tämä saattaa yksinkertaisuudessaan tarkoittaa sitä, että johonkin palvelupaikkaan sopivat paremmin nuoremmat ja toiseen taas vanhemmat palvelun suorittajat. Jossakin palvelupaikassa palvelun suorittajan samanlainen päihdehistoria asiakkaiden kanssa saattaa yhdistää ja erilainen puolestaan aiheuttaa sen, että puolin ja toisin on vaikea hyväksyä. Seuraavassa paikassa vastaavasti tarvitaan sosiaalisia taitoja, kun palvelutehtävinä on lasten ja nuorten kanssa toimimista. Jos palvelupaikka ei hyödy palvelun suorittajan työpanoksesta, olisi tärkeää, että palvelupaikka saa edes palvelun suorittajan, joka soveltuu paikan muuhun toimintaan. Tämä helpottaa yhdys henkilön työtä. Näin ollen ei riitä, että palvelupaikkoja on määrällisesti riittävästi vaan niitä olisi oltava myös monipuolisesti.

Palveluehtojen toteutumisen seuranta ei yleensä tuota yhdys henkilöille ongelmia. Se kuuluu yhdys henkilön tehtäviin ja Kriminaalihuoltolaitos on tehnyt palveluehdot selväksi palvelun suorittajalle. Tämän jälkeen vastuu tekemisistä tai tekemättä jättämisistä on suorittajalla. Joskus on kuitenkin vaikeaa arvioida suorittajan kuntoa, koska huumeiden käyttöä on vaikea näyttää toteen. Palveluehtojen rikkomiseen liittyviä tilanteita on ollut vähän ja selvittelytilanteet ovat sujuneet asiallisesti. Tilanteisiin liittyy kuitenkin tunteita: myötätuntoa, sääliä ja pettymystä. Kokeemus ja ammatillisuus auttavat kuitenkin erottamaan tunteet toiminnasta.

Tutkimuksessa tuli esille, että ensimmäisen kerran kynnyks voi olla korkea, kun palveluehtojen rikkomisesta tai sen epäilystä pitää ilmoittaa Kriminaalihuoltolaitokseen. Miten tätä kynnystä voitaisiin sitten madaltaa? Palveluehdot tiedetään ja tiedetään miten pitää toimia, jos niitä rikotaan. On myös korostettu, että palvelun suorittaja on itse vastuussa palveluehtojen noudattamisesta. Yhdys henkilöä pitäisi ikään kuin etukäteen valmentaa tähän tilanteeseen, jotta se ei yllättäisi häntä ja hän pystyisi toimimaan tilanteen vaatimalla tavalla. On olemassa tyylikkää esitteitä yhdys kuntaseuraamuksista ja Kriminaalihuoltolaitoksesta, mutta myös yhdys henkilöille ja palvelupaikoille tarvittaisiin yhtenäisiä ohjeita toiminnasta ja

käytännön tilanteista, joita henkilölle voi tulla eteen yhdyshenkilönä toimiessaan. Myös tilanteisiin liittyvät tunteet olisi hyvä huomioida. Nämä samat esitteet voisivat toimia myös markkinointimateriaalina, kun hankitaan uusia palvelupaikkoja. Tutkimusta tehdessäni huomasin, että yhdyshenkilönä ja palvelupaikkana toimimisesta löytyi hyvin vähän tekstiä. Esimerkiksi yhdyshenkilön tehtävät löytyivät ainoastaan sopimuksesta, joka tehdään palvelupaikan järjestäjän kanssa. Isossa organisaatiossa tämä sopimus ei välttämättä ole edes kaikkien yhdyshenkilöiden käytettävissä, koska organisaation kanssa saatetaan tehdä vain yksi sopimus vaikka palvelupaikkoja olisi useita.

Palvelupaikalla työyhteisö on useimmiten suhtautunut neutraalisti palvelun suorittajiin. Suorittajat toimivat usein yhdyshenkilön ohjauksessa ja saattaa olla, että suorittajilla ei ole tiivistä kontaktia muihin työntekijöihin. Tosin tähän tutkimukseen on valittu yhdyshenkilöitä, jotka toimivat tiiviisti suorittajien kanssa, koska heillä on enemmän kokemuksia, joita tutkimuksessa haluttiin kartoittaa. Saattaa kuitenkin olla, että suurimmat ongelmat palvelupaikalla ovat johtuneet työntekijöistä. Työntekijät pelkäävät työpaikkojensa puolesta ja osa on sitä mieltä, että rikoksen tehneen paikka olisi vankilassa. Palvelun suorittajiin on totuttu vähitellen vaikka osa työntekijöistä ei heitä vieläkään hyväksy. Palvelupaikalla suorittajat ovat kuitenkin osa työyhteisöä. Kaikissa palvelupaikoissa suorittajat ovat päässeet osallisiksi yhteisöön: yhdyshenkilön lisäksi muuhun työyhteisöön vähintään ainakin tauolla tai toimitaan tasavertaisena palvelupaikan asiakkaiden kanssa. Tauot palvelupaikoilla ovat sosiaalisesti tärkeitä hetkiä, niin kuin ne ovat yleensä työelämässäkkin. Tauko ei kuitenkaan kuulu virallisesti palvelun suorittamiseen.

Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden toimintaan ollaan tyytyväisiä. Arvostetaan sitä, että he ovat joustavia ja asiallisia vaikka heillä on paljon työtä ja he joutuvat toimimaan tiukkojen sääntöjen puitteissa. Yhteistoiminta on sujuvaa, koska tunnetaan ja tiedetään toisen toimintatavat. Huolta on kuitenkin aiheuttanut Kriminaalihuoltolaitoksen henkilöstön vaihtuvuus, kun uuden henkilön kanssa joutuu taas aloittamaan alusta. Yhdyshenkilöt ovat saaneet riittävästi tietoa Kriminaalihuoltolaitokselta eri tilanteissa ja tiedonkulkuun ollaan myös tyytyväisiä. Kriminaalihuoltolaitos on hoitanut hyvin ja asiallisesti palveluehtojen rikkomistilanteisiin liittyvät selvittelytilanteet. Näihin tilanteisiin liittyvä Kriminaalihuoltolaitok-

sen työntekijöiden vaitiolovelvollisuus ymmärretään ja pidetään jopa helpottavana, että kriminaalihuolto hoitaa ammattilaisena selvittelytilanteet.

Tukea toivotaan kuitenkin Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiltä palvelupaikalla käynteinä. Etukäteen sopimattomia käyntejä toivotaan enemmän, koska kaivataan uskottavuutta, että Kriminaalihuoltolaitos valvoo suorittamista ja yllätyskäynnit eivät jäisi pelkästään pelotteluksi. Käynneillä osoitettaisiin myös, että Kriminaalihuoltolaitoksella ollaan kiinnostuneita, miten palvelun suorittaja pärjää palvelupaikalla. Kun palvelun suorittaja tavattaisiin palvelutehtäviä tekemässä, koetaan kokemus palkitsevana palvelun suorittajalle ja yhdyshenkilöllekin. Muita jaksamista auttavia tekijöitä ovat koulutuksen, vertaistuen ja virkistystoiminnan tarjoaminen. Järjestämällä tilaisuuksia yhdyshenkilöille kehitetään toimintaa ja kohdistetaan kiitos ja kannustus niille, jotka toimivat suorittajien kanssa palvelupaikoilla. Palvelupaikkojen jaksamiseen on eräänä ratkaisuna mietitty rahallista palkkiota tai korvausta (ks. Kukkonen 2003; Lavikkala 2006). Tässä tutkimuksessa yhdyshenkilöt pitivät riittävänä korvauksena kerran tai kaksi kertaa vuodessa järjestettäviä tilaisuuksia.

Vaikka kokonaisuutena yhdyskuntapalvelupaikassa näyttää hyvältä, on kuitenkin nähtävissä, että ongelmat palvelun suorittajien kanssa ovat lisääntyneet. Palvelupaikalla koetaan, että perusteet tuomioon ovat löysemmät kuin aikaisemmin, koska yhdyskuntapalvelu on edullista yhteiskunnalle. Osalla palvelun suorittajista ei ole motivaatiota edes yrittää rangaistuksen suorittamista vaan palvelua pitkitetään erilaisin perustein. Osalla taas päihdeongelma on niin vakava, että suorituspäivinä ei pystytä olemaan palvelukunnossa. Joillakin nuorilla on puolestaan ongelmia motivoitua palvelutehtäviin. Heillä ei ilmeisesti ole vielä kokemusta työnteosta ja työelämästä.

Palvelupaikkatyöryhmä on raportissaan arvioinut, että yhdyskuntapalvelurangaitusta ei voida palvelupaikkasidonaisuuden vuoksi suorittaa enempää kuin 250 000 tuntia vuodessa. Tätä on perusteltu sillä, että ylimitoitettulla tuomitsemisella vaarannettaisiin seuraamuksen toimeenpanomahdollisuuksia ja rangaistuksen uskottavuutta. (Palvelupaikkaselvitys 2000.) Tämä raja on ylitetty, koska vuoden 2005 aikana suoritettujen yhdyskuntapalvelutunnit olivat 288 355 tuntia (Vankein-

hoidon ja kriminaalihuollon tilastoja 05 2006, 21). Palvelupaikoilla on kuitenkin vahva luottamus siihen, että yhdyskuntapalveluun valitaan siihen soveltuvat palvelun suorittajat ja Kriminaalihuoltolaitos valitsee palvelupaikalle sopivan palvelun suorittajan. Palvelupaikkojen jaksamisella on kuitenkin raja ja toivottavasti toimintaa tukevia menetelmiä kehitetään. Tämän tutkimuksen eräs tarkoitus onkin selvittää, millä tavoin yhteistoimintaa Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa kehitettäisiin.

Tutkimusta tehdessäni kiinnitin huomiota siihen, että yhdyshenkilöt tekevät tätä työtä hyvin eri lähtökohdista. Tämä on ymmärrettävää, sillä työ perustuu vapaaehtoisuuteen, työtä tehdään omalla persoonalla ja kriminaalihuollon antamat kehykset työlle jättävät tilaa erilaiselle toiminnalle. Mietityttämään jää kuitenkin se, että monet yhdyshenkilöt perustelevat yhdyskuntapalvelurangaistusta sillä, että se on halvempaa yhteiskunnalle kuin vankila. Tämä saattaa näkyä myös käytännön toiminnan tasolla siten, että rangaistukselle asetetut kuntouttavat ja sosiaalistavat tavoitteet jäävät osittain toteutumatta, jos niitä ei tiedosteta. Asia voidaan kääntää myös toisin päin. Jos kaikki yhdyskuntapalvelulle asetetut perustelut ja tavoitteet olisivat tiedossa, toteutuisivatko yhdyskuntapalvelun sosiaalistavat ja kuntouttavat tavoitteet palvelupaikoilla paremmin. Mielenkiintoista olisikin selvittää yhdyshenkilöiden käsityksiä yhdyskuntapalvelun perusteluista ja tavoitteista sekä siitä miten ne näkyvät käytännön tasolla. Samaan voitaisiin yhdistää myös muita tarkempia selvityksiä, kuten motivoisiko palvelupaikkoja enemmän rahallinen korvaus vai toiminnan tukeminen koulutuksen ja virkistystoiminnan avulla.

Yhdyskuntapalvelun ottaminen seuraamusjärjestelmäämme on joka tapauksessa merkinnyt sitä, että valtion lisäksi yhteisöt ovat tulleet mukaan rangaistusten toteuttamiseen. Palvelupaikan järjestäjinä ja yhdyshenkilöinä toimivat antavat esimerkillään kuvaa siitä, kuinka kannetaan vastuuta yhteisistä ongelmistamme.

Jos omalta kohdaltaan pystyy, jollakin lailla niin kuin antamaan oman panoksensa tähän yhteiskunnan rakentamiseen.

LÄHTEET

Anttila, T., Auttinen, A. & Santti, M. 2002. Yhdyskuntapalvelu rangaistuksena. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalian opinnäytetyö.

Asetus yhdyskuntapalvelusta 1990/1259.

Avikainen, E. & Halonen A. 2004. ”Välillä ajattelee että oli sitten viimeinen henkilö” Yhdyskuntapalvelun yhdyshenkilöiden kokemuksia työstään. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalian opinnäytetyö.

Eloranta, L. 2006. Palvelupaikkaselvitys. Kaakkois-Suomen aluetoimiston Kouvolan yksikkö.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa Ikkunoita tutkimus metodeihin. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Gummerus, Jyväskylä. 133–157.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

HE 1990/62. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyvistä laeiksi.

HE 2000/136. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Heikkinen, A. 2002. Yhdyskuntaseuraamukset. Teoksessa Vankeinhoidon perusteet. Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma OY, Helsinki. 250–266.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimus metodeihin. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Gummerus, Jyväskylä. 68–84.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Säätiön historiaa [verkkodokumentti]. 15.6.2006 [viitattu 30.7.2006]. Saatavissa: <http://www.krits.fi>

Kukkonen, M. 2003. Kriminaalihuollon pakka uusiksi. Haaste 2/2003.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimus metodeihin. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Gummerus, Jyväskylä. 26–43.

Laki yhdyskuntapalvelusta 1996/1055.

Lappi-Seppälä, T. 1998. Yhdyskuntapalvelu. Teoksessa Rikollisuustilanne 1997. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeusministeriö, Helsinki. 205–208.

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. WSLT, Helsinki.

Lavikkala, R. 2006. Yhdyskuntapalvelun palvelupaikkaselvitys 2005. Kriminaali-
huoltolaitos, Helsinki.

Linderborg, H. 2003a. Yhdyskuntaseuraamus nuorten miesten elämänmuutosta
tukevana rangaistuksena. Nuorisotutkimus. 3/2003, 3–17.

Linderborg, H. 2003b. Yhdyskuntapalvelu rangaistuksena. Yhteiskuntapolitiikka
1/2003, 34–47.

Linderborg, H. 2005. Yhdyskuntaseuraamustyön kehitysnäkymiä. Kontra 1/2005,
14–17.

Muilu, M-L. 1999. Yhdyskuntapalveluun tuomittujen uusintarikollisuus. Oikeus-
ministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 2/1999. Oikeusministeriö, Helsinki.

Mustajoki, O. 2004. Yhdyskuntapalvelu rangaistuslajina. Teoksessa Rikosoikeu-
den uudistuneet yleiset opit. Lahti, R. & Ojala, T. (toim.) Oikeusministeriö. Hel-
sinki. 367–383.

Neiramo, I. 2002. Vankeinhoidon etiikka. Teoksessa Vankeinhoidon perusteet.
Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu
4/2002. Tietosanoma OY, Helsinki. 34–44.

Oikeusministeriö. Rikosseuraamusvirasto aloittaa elokuussa [verkkodokumentti].
15.2.2001. [viitattu 30.7.2006]. Saatavissa: <http://www.om.fi/8698.htm>

Palvelupaikkaselvitys 2000. Yhdyskuntapalvelun palvelupaikkatyöryhmän selvi-
tys. Kriminaalihuoltoyhdistys, Helsinki.

Periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. 1999. Vankeinhoitolaitos ja Krimi-
naalihuoltoyhdistys. Yliopistopaino, Helsinki.

Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Sosiaali- ja ter-
veysministeriön selvityksiä. 2006:6. Sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministe-
riö & Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Rikoslaki 1889/39.

Rikosseuraamusvirasto. Kriminaalihuoltolaitos. Esite.

Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. Rikoksettomaan elämönhallintaan. Komiteamietintö 2001:2. Oikeusministeriö, Helsinki.

Sopimus yhdyskuntapalvelun palvelupaikan järjestämisestä. Sopimuksen ehdot.

Sosiaaliturvatyöryhmä. Normaalisuusperiaatteen toteutuminen vankien, tutkintavankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien kohtelussa. Työryhmämietintö 2006/12. Oikeusministeriö, Helsinki.

Suonoja, K. 2006. Kriminaaliasiamiesprojektin loppuraportti ja arviointi. Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Raha-automaattiyhdistys.

Takala, J.-P. 1994. Yhdyskuntapalveluun tuomittujen kokemukset ja rangaistusjärjestelmä. Oikeus 2/1994. 109–119.

Vankeinhoidon ja kriminaalihuollon tilastoja 05. 2006. Rikosseuraamusvirasto, Helsinki.

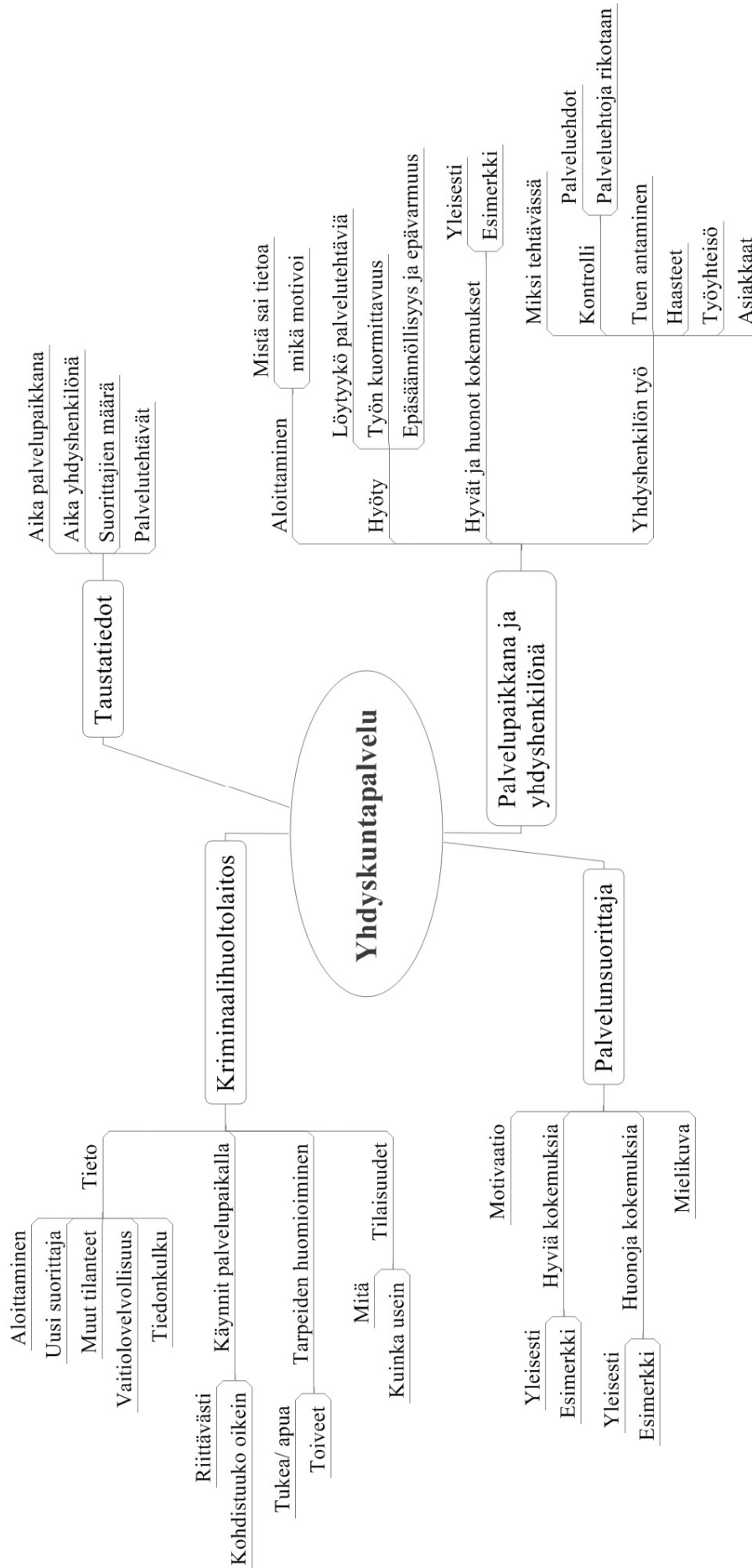
Vuosikertomus. 2005. Kriminaalihuoltolaitoksen & Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2004. Rikosseuraamusvirasto, Helsinki.

Vuosikertomus. 2006. Kriminaalihuoltolaitoksen & Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2005. Rikosseuraamusvirasto, Helsinki.

Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvityksen laatiminen 2002/6/011. Rikosseuraamusvirasto ohje.

Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano 2003/5/011. Rikosseuraamusvirasto ohje.

Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmä. 1990. Yhdyskuntapalvelu vankilan vaihtoehtona. Yhdyskuntapalvelusuunnitteluryhmän mietintö. Oikeusministeriö, Helsinki.

TIETOJA HAASTATELTAVALLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Haastattelua käytetään aineistona tutkimuksessa, jossa kerätään yhdyskuntapalvelun palvelupaikkojen yhdyshenkilöiden kokemuksia yhdyskuntapalvelusta ja yhteistyöstä Kriminalihuoltolaitoksen kanssa. Haastattelua käytetään aineistona vain tähän tutkimukseen.

Haastattelu nauhoitetaan, jotta tutkija saa kaiken arvokkaan tiedon talteen.

Tutkimuksesta kirjoitetaan raportti, joka on yleisesti luettavissa. Raportissa kokemukset esitetään nimettöminä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Suostun haastateltavaksi ja annan luvan haastattelun nauhoittamiseen.

---

paikka

---

aika

---

haastateltavan allekirjoitus